

ВУОРБА ВЛАХИЛОР - ВЛАШКА РЕЧ

Часопис за очување обичаја, културе, традиције, језика и
идентитета Влаха

Часопис ће пастрарја ађетурљи, култура, традицйја,
љимба ши њаму Влахилор

Неготин / Њугоћин

2024.

ВУОРБА ВЛАХИЛОР - ВЛАШКА РЕЧ

Часопис за очување обичаја, културе, традиције, језика и идентитета Влаха

Часопис ће пастрарја ађетурљи, култура, традиција, љимба ши њаму Влахилор

Врој 1

Оснивач и издавач:

Удружење „Гергина“ Неготин

За издавача: Прим. др мед. Синиша Челојевић

Уређивачки одбор:

Јованка Стефановић-Станојевић, Сузана Михајловић-Јовановић, Живојин Драгишић, Данијела Николић, Маријана Мундрић, проф. др Димитрије О.Големовић, др Дејан Крстић, Марија Витас, Милица Вуковић, Весна Тошић, др мед. Немања Испировић, Снежана Челојевић

Главни и одговорни уредник: Прим. др мед. Синиша Челојевић

Корице: Драгољуб Стајковић-Стајк, на насловној страни, кориговани плакат 8. и 9. фестивала. Задња страна слика „Само анђели имају крила“ из серијала „Чистилиште“, 2002.

Припрема за штампу и штампа: Штампарија Блашко Неготин

e-mail: info@gergina.org.rs

Тираж: 300 примерака

Часопис излази два пута годишње

ISSN 3042-2302

Неготин / Њугоћин

Децембар 2024.

КУПРИНСУ - САДРЖАЈ

Јованка Стефановић - Станојевић ЀНТУНАТУ - УВОДНА РЕЧ	5
<i>Радиша Драгојевић: ЧАСОПИС „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“ УН ПАШ ДЀ ПЀСТРАРЈА ЊАМУ ВЛАХИЛОР - ЧАСОПИС „ВЛАШКА РЕЧ“ ИСКОРАК У ЧУВАЊУ ИДЕНТИТЕТА ВЛАХА .....</i>	7
ИСТОРИЈА ВЛАХИЛОР - ИСТОРИЈА ВЛАХА	9
Стефан Гаљевић: Власи йн вјаку ал мижлуокар - Власи кроз средњи век	9
Невенка Рајковић: Витоњица - Витовница	11
ЉИМБА ВЛАХИЛОР ЙН ШКУОЉИЉИ НУАШТЈЕ - ВЛАШКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВО МЕСТО У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ	14
Сузана Михајловић-Јовановић: Љимба Влахилор йн шкуољиљи нуаштје - Влашки језик и његово место у савременом образовању	14
Доадусу ће риндујиту ла азбука Влахилор - Одлука о усвајању влашког писма	15
Бојана Табаковић: Шасу алу вуорба Влахилор – Час влашког говора	19
ЛУКРАРЈА ЂЕ ПЀСТРАРЈА ШИ ПРОМОЦЈЈА ЂЕ БОГАЦЈЈА НУАСТЀ АКТИВНОСТИ НА ОЧУВАЊУ И ПРОМОЦИЈИ ВЛАШКОГ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА	22
Синиша Челојевић: Асоцијација „Гергина“ Њугоћин – Удружење „Гергина“ Неготин	22
Сузана алу Ђинул лу Вјеспие - Сузана Михајловић Јовановић: Ал ће 15. Фестивал интернационал ће музика Влахилор „Гергина 2024“ Њугоћин	27
15. Интернационални фестивал влашке музике „Гергина 2024“ Неготин	28
Милица Вуковић: Карђија Вуорбје бЀтрйње ђин лумје - Књига влашке народне умотворине	30
Марија Витас: Приказ издања „Уориљи дји ла Ђанова / Влашка кола из Душановца / Vlach Folk dances From Dušanovac“ (Gergina Records, 2024)	33
О ЛУКРАРЕ ЂЕ ВРОДАТЀ ШИ Ђ-АКУМА ЂЕ ЛИТЕРАТУРЀ ШИ МУЗИКЀ ТРАДИЦИОНАЛНО И САВРЕМЕНО КЊИЖЕВНО И МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	36
Кинђећиљи нуашће ђин врјемја нуоуо - Савремена влашка поезија	36
Повјесћиљи Влахилор – Влашка проза	43
Проф. др Димитрије О. Големовић: Ун лЀутар друмаш Богоје Царијевић - Путуюђи музичар Богоје Царијевић	46
АЂЕТУРЉИ ВЛАХИЛОР – ОБИЧАЈИ ВЛАХА	55
Снежана Челојевић: Кум с-а фЀкут нунцйљи йн Праова ањи 1950 –1970 - Свадбе у Прахову 1950 – 1970.	55
ГЀЂАЛА ВЛАХИЛОР - ВЛАШКА КУХИЊА	62
Снежана Челојевић: МЀлај - Проја	62

ФРУМУОШАЌУРЉИ ЙН СЙРБИЈА ЂЕ РАЌАРИТ ПРИРОДНЕ ЛЕПОТЕ СЕВЕРОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ	63
Данило алу Арсу: Флора ши фауна Вракњи - Флора и фауна у кањону реке Вратна	63
ЂИН ЗЙ ЙН ЗЙ – ИЗ ДАНА У ДАН	68
Сузана Михајловић Јовановић: Ђин зй йн зй - Из дана у дан	68
САВЈЕТУ ВЛАХИЛОР – НАЦИОНАЛИ САВЕТ ВЛАШКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЂИНЕ	70
Данијела Николић: Адунарја дје даскаљ дјин окуолу Борулуј - Обука за предаваче влашког језика окупила просветне раднике Борског округа	70
ФОТО РУБРИКА	72
Драгослав Илић: Архитектура сатулуј ђин Крајна нуаста – Сеоска архитектура у Неготинској Крајини	72

ЇНТУНАТУ - УВОДНА РЕЧ

Јованка Стефановић Станојевић:

Вуорба Влахилор - Влашка реч

Обележавајући успешних 15 година активног рада, Удружење за очување обичаја, културе, традиције, језика и идентитета Влаха “Тергина”, својим члановима и заједници коју представља, дарује нови искорак, часопис ВУОРБА ВЛАХИЛОР-ВЛАШКУ РЕЧ. Намера је да се, после скоро 8 деценија од излажења новине “Vorba poastra” у суседном Зајечару, у медијском и издавачком смислу, поново покрене исток Србије али сада у Неготину, као општини богате и репрезентативне културне баштине националних мањина. Часопис “Влашка реч”, читаоцима је од данас доступан у тиражу од 300 примерака и динамиком излажења два пута током календарске године. Биће штампан на ћириличном писму употребом слова које Власи данас користе: Ї мукло И и Ђ мукло А. За разлику од некадашње “Наше речи”, новине која је 1945. и 1946. године излазила у скромном тиражу од само двадесетак примерака, часопис “Вуорба Влахилор”- “Влашка реч”, представља куриозитет о коме ће се тек писати. Разлога је много, а ево и објашњења за неке од њих.

Његов издавач је Удружење “Тергина”, формирано 15. децембра 2009. године у циљу очувања обичаја, културе, традиције, језика и идентитета Влаха у Србији, али и на читавом простору Балкана. И доиста, Удружење већ деценију и по доприноси развоју вредности ради којих је и основано. Посебну, ако не и пресудну улогу је имало у креирању влашког писма и оно је сада саставни део влашког ентитета. После његовог усвајања, јануара 2012. године, пратећи своје циљеве, Удружење је организовало више семинара за просветне раднике и они су годинама предавачи изборног предмета “Влашки језик са елементима националне културе”. Дакле, Влашко писмо није остало слово на папиру!

О огромној и нескрпној култури влашког народа сведочи и податак да ју је у досадашњем периоду, у оквирима могућности, пре свега финансијских, Удружење тематски баштило те да је резултат систематског приступа разним сегментима традиције Влаха, уз пажљиво биран круг сарадника, до сада публикувано 37 књига на влашком писму. То је доказ више да од изворних идеја Удружење “Тергина” не одступа, већ да их негује, развијаа и шири. Књиге су, наравно, доступне и широј јавности, баш као и музика и песме које чланови Удружења негују као свој заштитни знак. До сада је објављен 21 компакт диск са изворним влашким песмама и колима и ти звучни записи представљају раритет у музичкој продукцији, годинама оптерећеној новокомпонованим таласом српске и влашке песме и музике. Коначно, захваљујући посвећености и неуморном труду чланова Удружења, пре 15 година је организован и први фестивал влашке изворне песме који је прерастао у Интернационални фестивал влашке музике „Тергина“. До сада је на њему учествовало око две хиљаде учесника, заљубљеника у влашку песму и музику из разних крајева наше земље Србије и држава са простора Балкана.

Своје активности Удружење “Тергина“ од 2010. године спроводи у окриљу Националног савета Влаха па је тако и најновији издавачки подухват прихватила и подржала кровна организација Влаха. Међутим, Удружење “Тергина”, као искључиви издавач “Влашке речи”, уз тим сарадника које је окупило, нада се и подршци појединаца, сродних удружења у култури и, наравно, Републике Србије као своје матице. Само тако “Влашка реч” ће моћи успешно да трасира своју визију ка будућности, да помогне мултикултуралности и бољем разумевању влашке националне мањине.

Драги читаоци, пред вама је Часопис “Вуорба Влахилор”-“Влашка реч”, који од данас преузима улогу чувара свеукупне традиције Влаха!

Јованка Стефановић Станојевић:

Вуорба Влахилор

Ћинспреће ањ дје кјнд асоцијација „Гергина“ лукрђ сђ пјстрјезђ адјету, култура, традицијја, љимба ши њаму Влахилор. Јубилеју аста йл йнсамнђ ку ун часопис Вуорба Влахилор. Дупђ уоптзђћ дје ањ дје кјнд а јешит новина Ворба ностра йн Зђјчерј, ку часопису Вуорба Влахилор, пје љимба нуастђ, врјем са с-аудђ дје Сјрбија дје рђсарит акума дјин Њиготјин. Часопису ар сђ јесђ дје доуо орј пје ан, йн три сутје дје примеркурј. Сђ штђмпује пје азбука Влахилор дје ћирилицђ. Новина Ворба ностра са штђмпујит йн ањи 1945. ши 1946. йн доуозђћ ши уну дје примерак. Вуорба Влахилор ар сђ фије о скрисуарје мај марје ши мај богата, пјнтру кђ асоцијација „Гергина“ карје је фундата йн ану 2009, пје 15. луна ра, ку гјнду сђ пјстрјезђ адјету, култура, традицијја, љимба ши њаму Влахилор йн Сјрбије ши йн алтје држевурј пје Балкан. Ш-аша „Гергина“ лукрђ 15 ањ.

Лумја дјин „Гергина“ мулт а лукрат сђ факђ азбука Влахилор. Азбукђ н-а рђмјнс скрисђ нума пје артјје! Дупђ аја „Гергина“ а фђкут мултје семинарурј дје даскђљ ши дђскђљшиц, карје акума йнвацђ копији ла шкуалђ пје Љимба Влахилор.

Асоцијација „Гергина“ ку мулц ажутуорј, пђнђ акума а штђмпујит 37 дје кђрциј пје азбука Влахилор, ш-а скуос 21 дје компакт дискурј ку уорилји ши кјнтјећилји нуаштје.

Асоцијација „Гергина“, ћинспреће ањ фаће Фестивал интернационал дје музика Влахилор „Гергина“, ла карје а кјнтат ш-а жукат апруапје доуо мије дје ини дјин Сјрбије ши дјин дјржевурј пистђ отар.

Дјин ану 2010. „Гергина“ лукрђ ку ажутарја лу Савјету Влахилор, ш-акума сђ фђћем часопису Савјету Влахилор њ-а дат йндђмнарје. Сђ фђћем часопису аста ам адунат ши мултђ лумје штјиутђ. Кредјем кђ ажутарје ар сђ авјем ши дји ла дјржава нуастђ Сјрбија карје јестђ Матка Влахилор. Нума аша „Вуорба Влахилор“ ар сђ пуатђ сђ мјаргђ йнђјинтје, ши са сђ аудђ мај мулт дје ној Влахи.

Лумје драгђ, часопису “Вуорба Влахилор“ је дје астђз ун пјстрђтуорј дје традицијја нуастђ-Влахилор!

Радиша Драгојевић:

**ЧАСОПИС „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“ УН ПАШ ДА ПЌСТРАРЈА
ЊАМУ ВЛАХИЛОР**

Јешиту лу часопису „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“ је шймј о пућеарје йн лукрарја лу туатђ лумја карје трђјешће йн Сйрбије шй врја сђ пђстрјадзђ њаму Влахилор. Аста је о историје йн пастрарја лу традиције, ађету шй богацйја дђ културђ, ла ун фијал дй лумје, карје је мђ батрйнђ прђ Балкан. Йн вриамја дй акума унђе технологија а ашјунс дђпарђе, скрисуарја ну пуаће сђ йнскимбе њимика, кђ ку ја мђ бун пастрђм љимба муми, љимба Влахилор. Ку аста часопис, ној фашем о пђстрарје дђ мулђе манифестацйј йн Сйрбије ла рђсарит, прђ карје ље ађутђ Савјету Влахилор. Тот ше је скрис йн часопис је скрис прђ љимба Влахилор шй прђ сйрбјашће, кђ туоц ној трајим ка фрацй йн држава нуастрђ Сйрбија.

Мулцђмим мулт ла асоцијација „ГЕРГИНА“, карје мђ мулт лукрђ дђ њаму нуостру, шй са апукат шймј ла ун лукру ноу, дђ часопис „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“, ку дуору сй сђ скрије мулц ањ!

Председњику лу Одбуору дй реализације лу Савјету Влахилор дйн Сйрбије

Радиша Драгојевић:

**ЧАСОПИС „ВЛАШКА РЕЧ“ ИСКОРАК У ЧУВАЊУ ИДЕНТИТЕТА
ВЛАХА**

Појављивање гласила „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“ је још једна победа у низу успешних подухвата свих искрених бораца за очување идентитета Влаха који живе у Републици Србији. Историјски је искорак у настојањима да се сачувају традиција, обичаји и богатство културе једног од најстаријих народа Балкана. У ери модерних технологија комуницирања, писана реч је незаменљива, посебно значајна у очувању нашег матерњег, влашког језика.

Гласило ће бележити и трајно сачувати све активности и садржаје, као и манифестације које, под покровитељством НАЦИОНАЛНОГ САВЕТА ВЛАХА, организују бројне институције, удружења и појединци са простора ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ. И странице гласила сведочиће о складном суживоту припадника наше мањине и већинског народа заједничке нам и једине државе Србије.

Све честитке „ГЕРГИНИ“, нашем најактивнијем удружењу на новом подухвату, часопису „ВУОРБА ВЛАХИЛОР“, са жељом да има дуг век!

Председник ИО НС Влаха

ИСТОРИЈА ВЛАХИЛОР - ИСТОРИЈА ВЛАХА

Стефан Гаљевић:

Власи њн вјаку ал мижлокар - Власи кроз средњи век

Власи су кроз период средњег века насељавали врло широко подручје Балканског полуострва те представљали значајан друштвено политички чинилац у свим државама које су настањивали. Упркос томе што су у средњовековном феудалном систему друштвеног и државног уређења и Власи имали положај зависног дела становништва, они уживају посебан повлашћен положај, који се пре свега огледао у мањим обавезама према феудалном господару, али и у прилици да бавећи се трговином и караванским транспортом стекну и значајна материјална средства. На територији српских држава, Власи су живели на врло широком простору, у Поморављу и западним деловима, у Херцеговини као и деловима данашње Црне Горе, поред тога, настањивали су и Тесалију, северну Грчку, делове данашње Македоније и Бугарске. На простору српских средњовековних држава као највеће групе Влаха издвајају се Херцеговачки Власи, који се деле на Горње и Доње и Власи на подручју Црне Горе. Касније, у другој половини 15. века, након што су српске земље већ пале под турску власт, Власи су у већем броју живели на територији нахија Милешева, Љубовића, Комарница, Пива и Кухањ. Током 15. века, велики број Влаха на територији Зете прелази на земљорадничку производњу, али задржава катунску организацију. Услед опште несигурности оснивају се и вишекатунске заједнице, којима Млечани и Црнојевићи признају раније стечена права трудећи се да на своју страну привуку катунске ратничке дружине.

Кроз период средњег века Власи се баве пре свега сточарством, те у почетку немају већи број сталних насеља, већ се у потрази за испашом селе, а затим се кроз процес феудализације, којим су обухваћени и Власи, насељавају у катунима. Катуну су се састојали из неколико десетина влашких домаћинстава- клеташта (од речи клетеш-шатор, понекад кућа), тако да је сваки катун по правилу имао 50 клеташта. Касније у 14. и 15. веку, катуни постају стална насеља и чак имају утврђене међе, што се може утврдити и у Светоарханђеловској хрисовуљи. У овој хрисовуљи се приликом одређивања међа помињу и виногради. па се може закључити да се поједини Власи баве и земљорадњом као секундарним занимањем. Ово се види и из тога што Власи са властелинства манастира Светог Николе у Врању имају и обавезу рада на манастирским виноградима. На челу катуна налазили су се кнезови, челници и примићури. Катуну се у почетку налазе под непосредном влашћу владара, а затим прелазе често у посед манастира и властеле. Тако Стефан Немања оснивачком повељом манастира Хиландар, манастирском властелинству придодaje Радово и Ђурђево судство, укупно 170 Влаха. На властелинству манастира Дечани на Косову и Метохији било је 10% влашких домаћинстава, такође на поседима манастира Св. Арханђела код Призрена, као и на поседима манастира Св. Стефана у Бањској било је приближно 20% влашких домаћинстава. Приликом оснивања Дечанског властелинства 1330. године, српски краљ Стефан Дечански одредио је да једну ергелу (лакимију) чувају два влашка катуна, другу ергелу такође два влашка катуна, док ће се о манастирским овцама бринути два влашка катуна, а о говедима један.

У чувању стоке Власи су проводили хладнији период године по правилу у зимовиштима, која се често налазе у приморским крајевима, док топлији део године стоку напасају у планинама. Тако, у 11. веку Власи из Тесалије од априла до септембра бораве у планинама Бугарске, док период од октобра до марта проводе у сталним насељима у Тесалији. Овакав начин сточарења примењују и Власи настањени на територији данашње Херцеговине и Црне Горе, док се у дечанским хрисовуљама помиње да се на овај начин сточарством баве и Власи Сремљани. Власи су углавном узгајали овце и у мањем броју говеда, а поједина домаћинства су имала и до 200 оваца. Поред оваца узгајали су коње који су описани чак и у Анониму из 1308. године (лат. Descriptio Europae Orientalis) као коњи чврсте грађе, малог раста и способни да се крећу

по тешко проходном терену. Ове коње Власи користе приликом транспорта робе ради продаје у приморским и рударским градовима, као и у превозу робе караванима.

Власи кроз средњи век имају огромну улогу у одвијању трговине, кроз организовање и вођење каравана. Каравани су превозили робу најчешће у Дубровник из унутрашњости српске државе и обрнуто. Караван је водио крамар тј. примићур док су се остали учесници каравана називали поносници. Крамар-примићур је лично сакупљао поноснике и закључивао уговоре о преносу робе са трговцима. Половина цене превоза исплаћивана је приликом закључења уговора, а друга на одредишту. У трговини сољу пренос робе у караванима се плаћао у природи у половини пренете соли без обзира на удаљеност, док се у осталим случајевима превоз плаћао у новцу. Дубровачку караванску трговину обављали су углавном Власи настањени у Дубровачком залеђу, у данашњој Херцеговини и Црној Гори из катуна: Бањана, Буквића, Бурмаза, Журовића, Мириловића и других.

Значајна улога Влаха у средњовековној Србији огледа се и у томе што су положај, статус и обавезе Влаха регулисани у више правних извора, пре свега у више манастирских хрисовуља, у којима постоји збир одредаба под називом Закон Влахом, којима се уређује положај и обавезе Влаха који су део манастирских властелинстава. Тако ове одредбе садрже Светостефанска хрисовуља, хрисовуља манастира Св. Арханђела код Призрена и повеље цркве Св. Николе у Врању. Ове одредбе су прво примењиване у манастирима Студеница и Милешева, те су због тога унете у Закон Светог Симеона и Светог Саве одакле су даље пренете у хрисовуље више манастира. Према закону Влахом, Власи се према свом положају и обавезама на властелинству деле у две групе: војнике и ћелаторе. Војници су били у повољнијем положају, нису били у обавези да чувају манастирску стоку и били су задужени за чување манастирске имовине у немирним временима, док су ћелатори имали обавезе да чувају стоку и прерађују вуну на манастирским властелинствима. На властелинству Светих Арханђела код Призрена се поред војника и ћелатора помиње још једна група Влаха-поклоници, који су представљали аристократски слој у катунима. Две најважније обавезе Влаха су биле давање великог и малог десетка, с тим да су они који дају велики десетак били ослобођени од рада на манастирским имањима. Поред наведеног, обавеза Влаха је било и организовање и спровођење транспорта робе, пре свега соли за потребе манастира. Поред наведених правних извора, одредбе које су се односиле на Влахе садрже и други правни извори, па и Душанов законик, иако садржи свега неколико чланова који се односе на Влахе.

Може се закључити да су Власи као народ кроз читав период средњег века имали врло значајну улогу у свим средњовековним балканским државама на чијим територијама су живели, што је проузроковало и повољнији статус и положај у односу на остало зависно становништво у тадашњем феудалном друштвеном и државном уређењу. Овај положај је произвело пре свега битно учешће у економији средњовековних држава кроз учешће у организовању и одвијању трговине, као узгој стоке, која је представљала у том периоду једно од најзначајнијих материјалних ресурса. Овакав значај и положај Власи ће задржати и у периоду турске доминације на Балканском полуострву, дуго након пада већине балканских земаља под турску власт.

Власи њн вјаку ал мижлокар

Њн вјаку ал мижлокар Влахи а трјјит ниста тот Балкану. Њн туаће цјрљџи унђе а трјјит, Влахи, а трјјит мај бун њекит лумја ајлалта. Дрјептурљи (статусу) лор а фост регуљисит ку Зјкуону Влахилор. Влахи авут стјњџи ње уој, ши примовара, вара ши туамна а фост ку стјњџи ла паићуње њн муњи, да јарна с-а трас унђе је мај калд. Уњи њинтра ји а лукрат ши мошија. Влахи карје авут кај а мјерс ку марфа ње винзаре њн уорашурј ла марја ор њн уорашурј пиљинга мајданурј, ор ку кјрду ње кај а трјекут марфа. Ши њн времја писунт Турђ, Влахи авут јар аша дрјептурј.

Невенка алу Рјкоњ: Витоњица - Витовница

Ми сѧ йнпарје ка суарилѧ йн туатѧ ђимињаца кйнд рѧсарје, сѧ рйђе ку ун рйс марјац, рѧсфирѧ зарилѧ прйн крјанжилѧ лу Урлаје шй дзйше: Бунѧ ђимињаца Витоњицо шй Витоњиш ењи!

Да шй јо ва руог, воуо, лумје бунѧ, о ђимињацѧ ш-о дзй шй мај бунѧ. Пѧнѧ ну плѧек ку повистйту дѧ тајка Тадеј, ун суфлѧет дѧ бумбак ш-о гурѧ дѧ аур, са спун кйђева вуорбје дѧ сату мјеу ш-алу тајка Тадеј, йн карје ам крјескут ш-ам трајит, шй йн карје аш врја са трајаскѧ лунг, лумје мултѧ, ку суфлѧет ка ал луј.

Мик шй фрумос сат Витоњица сѧ афлѧ ла вро дзѧше километарје дй ла Петруоц. Туатѧ фрумошаца лу аста лумје је цасутѧ йн нумилѧ лу Витоњица. Фије ка вуорбим дѧ рйу Витоњицй, дѧ сату Витоњица, ор дѧ мѧнѧстйрја Витоњица. Да кйнд а капатат аста нумје ну сѧ мај шђије, ма сѧ шђије о повастѧ батрйњаскѧ кѧ дѧмулт а фост лок бун дѧ крјескут ла виђе. Виђилѧ лѧ пашђа прѧ појењилѧ јарбуасѧ шй дйн апѧ куратѧ а крјескут виђилѧ атйта дѧ марј, дѧ лѧ-а дзйс витуање (вуорбарј: вита, виђе; аугментатив - витуање). О повастѧ мај ње спунѧе ка краљу Милуђин а нарђит са сѧ факѧ йн а ѧла лок манастирја ка помјељњик дйпѧ потуон марје карје а вјењит дйнтродатѧ шй а спарт мајдану, унђе мајданаши фашѧ пйргурј дѧ фјар. О алтѧ повастѧ спунѧе ка врунђива йнтраѧ 1289. шй 1291. дѧ ан краљу Милуђин а нарђит са сѧ факѧ мѧнастрја Витоњицѧ ка гуђе помјељњик дйпѧ мулђе грјеотѧц ш-а авут пѧнѧ а скуос разбјалѧ прйстѧ ајдуши татарјешђ. А фост факут прѧ маржина рйулуј, прѧ парђа ђирјаптѧ, прѧ шуака, дйпѧ ун кљанц марје. Сату Витоњица је сат батрйн кунуоскут шй йн вјакурлѧ мижлошињ.

Мај йнтйњ сѧ скрије дѧ јал йн кѧрцйльи лу Мађерј дйн 1390. ка гуђе ораш-шѧетађе (Castrum Vutinche). Йн тефтеру брањйшеск дйн 1467. сату Витоњица ну је скрис. Ама йн скрисуарја а лу Али-бег ђитлук скрије дѧ сату Вителњица прѧ локу сатулуј дѧ астѧдз. Дѧ сат јастѧ скрисуарје дйн 1733. шй нумѧрѧ вро тридзѧш дѧ кѧш. Кйнд с-а свйршйт ваку ал XIX сату а авут вро 120 дѧ кѧш. Сату ал батрйн а фост вродѧтѧ прѧ шуака лу Смырдан. Йнтро врјаме сађењи лу Витоњица а трајит прѧ ун лок йнтраѧ Стрѧњак шй Урлаје, питулйнду сѧ дѧ Турш. Морминцу ал батрйн јера прѧ шуака дѧ супра дѧ Урлаје прѧ луоку карје сѧ кјамѧ Појењ. Астѧдз йнтро префрумуасѧ ваље шй дѧ стйнга шй дѧ ђирјаптѧ парђе лу рйу ис рйнђиђе кѧшйльи лу сату Витоњица. Йн умбра лу Урлаје, лу Муруајка, шй а лу Шукар йс рйнђиђе кѧшйльи лу Тодороњи, Пајоњи, Трајоњи, Карбашоњи, Блашкоњи, Рајкоњи...

Дѧ парђа ђирјапта лу рйу јастѧ мај пущйнѧ лумје шй аколо йс Лазароњи, Паркоњи...

Йн сат йс туађе кѧшйльи прйнгѧ друм, тоц йс апруапје уњи дѧ алцй. Дѧ прѧ друму ал марје шй йн стйнгѧ шй ла ђирјаптѧ, мјерг сокашилѧ прѧ карје сѧ душе ла рйу ор ла шуош йн луокурлѧ лу лумје.

Сату је ла отар ку сату Мењица дѧ парђа ђирјаптѧ, ‘ар ла стйнга ку сату Стамњица. Пѧнѧ йн а ѧља сатурј јастѧ ун шљау асфалтирит. Јешйнд дйн сат ла ђал кйтраѧ падурје, прйнтраѧ фукѧль йн шокалајје, мјергйнд прйнга рйу ажунжем ла локу унђе је ваздуху курат, ла бања Трјеста. Трјеста је окольтѧ ку три кулмје: Врању, капу Кобыльи шй Фйку. Йн пуальилѧ лу Фйк сѧ афла извуору лу рйу витоњишеск. Падурја дѧ горуњ шй дѧ фаж, ђјасѧ, вјарђе, њесвйршйтѧ, је пребун луок дѧ трају лу жуавињ шй дѧ пјешђ. Туађе а ѧља падурј шй шуош йс мулт буње дѧ кулмит шй йн туот ану йн сат сѧ фашѧ „Маратуону прйн падурилѧ Омуољулуј“, Витоњица – Шђубеј - Врањ - рйу лу Кйрпољин - пјешђира лу Мијуцу.

Сату је газдѧ ку извуарје. Йн пуальилѧ лу Фйк је извуору лу рйу Витоњицй, вйна трајулуј лу туоц сађењи дйн сату Витоњица. Рйу ѧста њемјерњишит, йншет сѧ душе прй ваља лу Лѧешишѧ

унђе а трајит Грујоњи, Тозоњи, Рајкоњи шй ајалалц йн ањи 1950,1960,1970. Туоц а факут ла вар шй а принс йн рйу ла ракурј уор ла паструоњ. Прингӑ рйу је локу мйндру унђе јастӑ мулђе кӑш факуће, да јастӑ шй кйћева пјешћариј. Пјешћарија „Драгојевић“ лукрӑ вара шй туоц карје вин пуот са мӑнише паструоњ, йн лок карје сӑ кјамӑ Појана Кушењи. Друмајинд прйн аша фрумуасӑ локурј, рйу је тот мај марје кӑ йн јал сӑ варсӑ мулђе извуӑрӑ: Извуору лу Васйље, Извуору лу Бање, Приуоду, Извуору ал његру... Извуору ал Његру је тарје извуор шй апа је адусӑ ку ападусу ла манастйрје карје је факут прӑ кљанцу лу Склуоп йн жуматаћа а доуо вакулуј XIX, дӑ врјамја лу игуман Хаџи Стеван.

Сату Витоњица мирјор сӑ пјарђе, ка шй мулђе саће йн Сйрбије. Прӑ нумарарја дйн 2011. йн сат јерја 120 дӑ кӑш, ‘ар астадз јастӑ мулт мај пуйце. Йн ану 1970 лумја дйн сат а пљекат йн стринатаће „ку бурта дйпӑ пйње“, д-аја аку’ йн сат јастӑ мај мулц уамињ д-ај бӑртйњ. Йн мйндрје кӑш прӑ карје л-а факут саћењи лукрйнд ку ањи йн алђе дйржӑвурј ну трајашће њима прйста ан, ‘ар гӑзђили макар вин прйста варӑ кйнд лй сӑ дӑ друму ла ођинӑ. Йн сат јастӑ Дому дӑ културӑ карје је профакут шй аколо сӑ фак туаће приредбурљи. Јастӑ кйцва ањ дӑ кйнд йн сат мујерљи с-а йнфуртошат шй ш-а дат нумје „Мйндрје“, аша с-а астрйнс шй саћењи шй ку марје воје кӑ врјеу са пазаскӑ трају шй жуокурј дӑ вродатӑ а лу лӑжа нуастрӑ шй ш-а дат нуме „Тадеј витоњишеск“. Дӑ аша мик сат Витоњица пућем са дзйшем ка је ун лок мјерњик дӑ трајит шй йн јал сӑ пуаће ођињи фрумуос.

Аши сӑ пуаће вјеђа мормйнту лу тајка Тадеј карје сӑ афлӑ лйнгӑ уша бисӑриши, ка шй фйнтйна ку апӑ саршије а лу свећ. Јован. Клокоћала лу рйу, ћикириту пӑсӑрилор шй апа изворулуј дӑ пућарје шй је лљак дӑ суфљет, аша кум а фост шй вуорбилји лу мошу Тадеј. Д-аја јо кйнд ма руог, да ругацй ва шй вој лумје, карје шићиц аста карће, лу Думъедзйу шй лу муошу Тадеј, са йнтуаркӑ рйсу, лумја шй глуаћили виуаје, ну нума йн Витоњица, ма шй йн туаће саћили нуастрје.

Витоњица Манастир

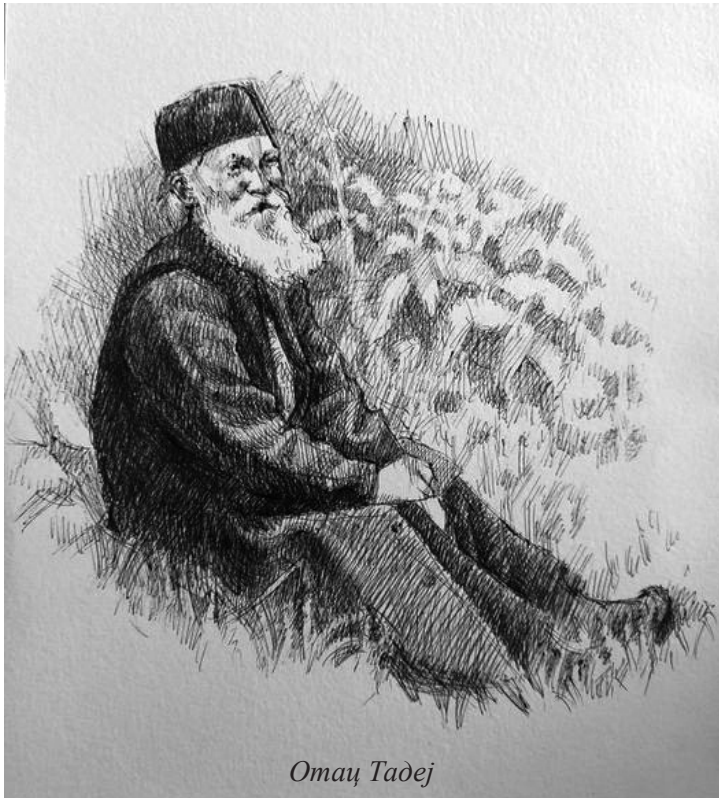
Невенка Рајковић:

Витовница

Село Витовница је старо средњовековно насеље, помиње се у Угарским повељама из 1390. године као град-утврђење (*Castrum Vutinche*). У Браничевским записима из 1467. године нема посебно уписаног села, међутим у опису Али-беговог читлука (поседа) помиње се село по имену Вителница на локацији данашњег села, такође се и на земљописној карти Браничева налази под истим именом Вителница. Каснији извори из 1557, 1661 и 1718. године помиње се само манастир. Само село удаљено је 9 км. источно од Петровца, село је збијеног подуженог типа већим делом је смештено на левој, јужној обали реке Витовнице и на северним падинама брда Смрдана. Кроз село пролази пут који се на 7. км одваја десно од пута Петровац-Кучево и завршава се на крају села код манастира а макадамски пут даље води ка националном парку Трест који је мала оаза нетакнуте природе мада се та природа већ нарушава низом година исувише масовном сечом шума, те се на тај начин ремети природни кодекс који је вековима владао.

НАЗИВ СЕЛА - У предању о постанку села не помиње се како је настао назив, несумњиво је да је назив словенског порекла. По том називу реке или места познат је цео крај, односно речни слив. У корену речи старог имена **ВИТЕЛНИЦА** можда постоји реч Витло, што асоцира на воденично коло или речно витло које је служило за мљење руде гвожђа које се у средњем веку експлоатисала. Касније је назив пермутован у данашњи Витовница. Село је крајем 19 века имало око 120 домова.

АТАР СЕЛА - Атар села захвата простор од 2717 хектара. Већим делом се налази у Витовничкој долини. Делом захвата брдско и планинско земљиште источно и северно од села. Другим делом атар се простира преко брдских падина према селу Стамници. Село се са истока атари шумом виси Треста, са севера атаром Кучајне и Мелнице, са запада такође мелничким атаром и са југа атаром села Стамнице.

Отац Тадеј

Манастир Витовница налази се на једном узвишеном платоу на десној обали реке Витовнице при њеном излазу из клисуре зване Скоп. Свети Тадеј Витовнички постављен је за игумана Витовнице 1962. године. Упокојио се 2003. године. Од стране верника препознат је као савремени светитељ, а његов гроб у Витовници место је окупљања великог броја људи.

Цртеж: Младен Симоновић

ЉИМБА ВЛАХИЛОР ЙН ШКУОЉИЉИНУАШТЈЕ - ВЛАШКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВО МЕСТО У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ

Сузана Михајловић - Јовановић:

Влашки језик и његово место у савременом образовању

Влашки језик представља важан део културног и етничког идентитета влашке заједнице у Србији, а питање његовог очувања и преношења на нове генерације кроз образовни систем постаје све актуелније.

Смештени на територији источне Србије, Власи живе у 154 етничка насеља у 18 општина Борског, Зајечарског и Браничевског округа, у региону који се протеже од Мораве до Тимока и Дунава, све до границе са Бугарском и Румунијом.

У економском погледу ради се о једном од неразвијенијих региона у Србији, са великом стопом незапослености и великим бројем становника на привременом раду у иностранству у којем стасава четврта и пета генерација. Званични статус националне мањине добили су тек 2003. године, што је био важан корак ка њиховој културној афирмацији.

На иницијативу Удружења “Гергина” из Неготина, 2012. године је усвојено влашко писмо у латиничној и ћириличној верзији, чиме је језик добио могућност да буде писмено забележен. Ово је био историјски корак за Влахе јер је усмено преношена култура коначно добила прилику да буде записана и сачувана за будуће генерације.

Покретање изборног предмета „Влашки говор са елементима националне културе“ у школама у источним деловима Србије, најпре кроз пилот пројекат 2012/2013. а данас као редован изборни предмет, представља важан корак ка афирмацији језика међу младима.

Поред тога, на седници Националног савета влашке националне мањине, одржаној у Бору 14. октобра 2022. једногласно је донета одлука о утврђивању стандарда влашког језика, што ће, очекивања су, и у годинама пред нама, омогућити његову широку примену у образовању, медијима и јавним институцијама.

Поред формалног образовања, разне организације и културни програми, такође, доприносе очувању влашког језика кроз радионице, фестивале и друге активности намењене младима, што додатно јача свест о значају влашког идентитета и културе.

Влашки језик у образовању није само питање језика, већ и културног идентитета и припадности. Његово пуно укључивање у образовни систем представља важан корак у неговању разноликости и узајамног поштовања, дајући младима могућност да сачувају језик и културу својих предака.

Љимба Влахилор йн шкуољиљи нуаштје

Дје кйнд а йнћепут йн шкуалѧ са сѧ йнвацѧ љимба Влахилор, с-а дат о йндѧмнаре л-ај тјињер сѧ пѧстрјазѧ ши сѧ н-о ујтје.

Влахи йн Сйрбија дје рѧсарит трѧјеск йн 154 дје сатурј ши орашурј, йн 18 опитјињ, йн окуолу Буоролуј, Зѧјчеролуј ши йн окуолу Браничево, йнтрај Морава, Тимок ши Дунѧрја. Йн ану 2012. Савјету Влахилор а доадус рйндујиту ла азбука Влахилор ку ажуатарја дји ла асоцијација „Гергина“ дјин Њиготјин.

Йн шкуаљиљи нуаштје а йнћепут копији сѧ йнвацѧ „Вуорба Влахилор ку култура“ йн нану 2012/ 2013. Йн ану 2022. Савјету Влахилор а дус „Доадусу дй рйндујиту лу стандарду а љимби Влахилор“.

Пиљингѧ шкуалѧ, љимба Влахилор ши идентитету сѧ пѧстрјазѧ ку мултје фестивалурј, йнтйљирј, йнширѧрурј, ши ље дѧ йндѧмнаре л-ај тјињер сѧ пѧстрјазѧ љимба, адјету, пуорту ши њаму Влахилор.

Nacionalni Savet Vlaha na svojoj petoj sednici, održanoj dana 24.01.2012. godine u Petrovcu na Mlavi, u skladu sa članom 2. st. 2. Zakona o Nacionalnim Savetima nacionalnih manjina ("Službeni Glasnik RS" broj 72/2009), i u skladu sa članom 2. st. 2. Statuta Nacionalnog Saveta Vlaha (024-8/2010 od 06.11.2010. godine), na osnovu predloga Izvršnog Odbora Saveta donosi:

ODLUKU

I

USVAJA SE VLAŠKO PISMO, u svojoj ćirličnoj i latiničnoj verziji.

II

Ćirilično vlaško pismo sastoji se od 34 monografa i jednog digrafa "dz":

А а	Ă ă <small>алба-бела</small>	Б б	В в	Г г	Д д	Ђ ђ
Е е	Ж ж	Ж ж <small>фуж-бежи</small>	З з	Дз дз <small>аудз-чуј</small>	И и	Й й <small>йтргјег-цео</small>
Ј ј	К к	Л л	Љ љ	М м	Н н	Њ њ
О о	П п	Р р	С с	Т т	Ћ ћ	У у
Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Џ џ	Ш ш <small>шокан-чекцић</small>	Ш ш

III

Latinično vlaško pismo sastoji se od 31 monografa i 4 digrafa: "dž", "lj", "nj", и "dz":

a, A	ă, Ă	b, B	c, C	ć, Ć	č, Č	d, D
dz, Dz <small>dzar - šecer</small>	d, Đ	dž, DŽ	e, E	f, F	g, G	h, H
i, I	î, Î <small>intrjeg - ceo</small>	j, J	k, K	l, L	lj, LJ	m, M
n, N	nj, NJ	o, O	p, P	r, R	s, S	š, Š <small>šokan - čekic</small>
š, Š	t, T	u, U	v, V	z, Z	ž, Ž <small>fuz - beži</small>	ž, Ž

O b r a z l o ž e n j e

Nacionalni Savet Vlaha je doneo ovu odluku na bazi, u ovoj fazi konačnog predloga vlašskog pisma, utvrđenog od strane Odbora za službenu upotrebu jezika i pisma i Izvrsnog odbora Nacionalnog saveta Vlaha na sednici od 8. decembra 2011. godine. U svome radu Odbor za službenu upotrebu jezika i pisma se rukovodio sledecim nacelima:

1. Vlaski jezik je *naziv za arhaične romanske dijalekte kojim, kao svojim maternjim jezikom, govore Vlasi istočne Srbije.*

Osnova za ovakav pristup jeziku Vlaha prizilazi iz clana 4. Deklaracije Nacionalnog saveta Vlaha u kome se kaze : “ *I pored činjenice da je jezik, kojim Vlasi danas u Srbiji govore idiom (dijalekt), proizašao iz balkanskog latiniteta, a delom sa primesama iz neromanskih jezika, on je dovoljno specifičan da se smatra maternjim jezikom Vlaha.*

Po definiciji iz člana 2. Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima Saveta Evrope, vlaski jezik se po svojim bitnim odlikama svrstava u manjinske jezike i to kao maternji jezik Vlaha, koji žive u Republici Srbiji. Po odrednicama iz ove Povelje manjinski jezici su : “ *oni koji su tradicionalno u upotrebi na određenoj teritoriji jedne države od strane državljana te države koji čine brojčano manju grupu od ostatka stanovništva te države “*

2. Polazeci od lingvističke definicije po kojoj je “ **Dijalekt, dijalekat ili narečje varijetet jezika koji koriste ljudi određene geografske oblasti**” vlaski jezik zapravo čine dva osnovna narečja (nazvana po teritorijalno - geografskim oblastima Srbije, koju naseljavaju pripadnici vlaske nacionalne zajednice, govornici ova dva narečja :

Homoljsko-Braničevsko narečje i Krajinsko-Timočko narečje.

3. Usvajanje vlašskog pisma kao **prioritetan i neodlozan zadatak**, te kao sredstvo za pisanje na maternjem jeziku Vlaha i bilo kog naroda, predstavlja vrhunac i osnov pismenosti i ocuvanja jezika.
4. Vlaško pismo je zasnovano na Vlasima poznatim grafičkim rešenjima za pismo, odnosno na ravnopravnoj upotrebi ćirilice i latinice, koje su Vlasi upoznali kroz obrazovni sistem države Srbije. Pismo odgovara jezičkim i fonetskim karakteristikama vlašskog jezika, tako da pored poznatih 30 grafema, sadrži i dodatne grafeme za katarakteristične glasove oba narečja vlašskog jezika.
5. Vlaško pismo je jednostavno za upotrebu, kako u običnom zpisivanju, tako i sredstvima savremenih informatičkih sistema i tehnologija (kompjuteri, internet, korespodencija savremenim tehnologijama).

Na sednici Odbora za službenu upotrebu jezika i pisma od 15. Maja 2011. godine, donet je jednoglasan zaključak da se utvrdi i usvoji ćirilicna i latinicna verzija vlašskog pisma u ravnopravnoj upotrebi.

Izvrsni odbor Nacionalnog saveta je u dva maha, u Petrovcu i Boljevcu organizovao panel diskusije na ovu temu, a na sednici od 29. Jula 2011. utvrdio je

predlog vlaškog pisma, predloženog od strane Udruženja Gergina, koje je stavljeno na javnu raspravu, na zvaničnom sajtu Nacionalnog saveta sa rokom od 30 dana. Na ovaj način je ispoštovana i pravna i demokratska procedura oko usvajanja našeg pisma. Istovremeno, putem interneta pismo je prezentovano svim dostupnim forumima i stranicama koje se bave pitanjem Vlaha.

Odboru za službenu upotrebu jezika i pisma, kao ni Izvrsnom odboru nije stigla ni jedna primedba na pismo, kao ni neki drugi predlog u pisanoj formi.

Izvrsni odbor Nacionalnog saveta Vlaha je na sednici od 8. decembra 2011. godine u Negotinu je jednoglasno usvojio predlog vlašskog pisma. Ćirilicno pismo je pismo koje Vlasi koriste od početka svoje pismenosti, kroz vizantijsko nasleđe. U osnovi radi se o grčkom alfabetu iz koga je preuzeto 26 slovnih znakova, po principu jedno slovo-jedan znak. Konstatuje se da je cirilicno pismo istorijsko pismo Vlaha na Balkanu, obzirom na prvi pisani dokument na cirilici jos iz 1392. godine. Kao i u latiničnom pismu, koje se sastoji od 30 slovnih znakova predložena rešenja odnose se na 5 dodatih slovnih znakova karakteristicnim za vlaški jezik: to su muklo "A" (Ă) muklo "I", (Î) karakteristicnih za Krajinsko Timocki dijalekt, kao i "dz" "šj" i "zj", koji su uz prva dva karakteristici za Braničevsko Homoljsko narečje.

Latinično pismo je pismo svih romanskih naroda, te je kao takvo opravdano uvesti ga u ravnopravnu upotrebu za potrebe Vlaha.

Oba pisma su slovna, odnosno sastoje se od slovnih grafema. Cirilicno pismo se sastoji od 34 monografa i jednog digrafa "dz". Za 34 slovnih rešenja u cirilicnom pismu zadržan je princip jedno slovo – jedan glas, odnosno svakom fonemu odgovara jedan grafem.

Latinicno pismo se sastoji od 31 monografa i 4 digrafa : dž, lj, nj i dz.

Dodatni samoglasnici karakteristici za vlaški jezik (pored postojećih 5 – a, e, i, o, u) za oba narečja su Ă i Î;

Dodatni suglasnici karakteristici za Homoljsko-Braničevsko narečje :

Dz, Š i Ž.

Nacionalni Savet Vlaha je u skladu sa napred navedenim, uz ispoštovanu pravnu i demokratsku proceduru, usvojio predlog vlaškog pisma, u skladu sa Ustavom, Zakonom o pravima nacionalnih manjina Republike Srbije, Poveljom Saveta Evrope o regionalnim i manjinskim jezicima, Statutom nacionalnog saveta Vlaha i usvojenom Deklaracijom nacionalnog saveta, uz napomenu da se ponudeno rešenje usvaja kao početni korak, u ponovnom traganju za konačnim vlaškim pismom do kojeg će se stići njegovim daljim usavršavanjem, nadgradnjom i primenom. Stoga pozivamo sve znalce i poznavaoce ove materije, kojima je stalo da vlaški jezik ima svoje pismo, da se nadalje aktivno uključe u saradnju sa nama ka ostvarivanju konačnog zajedničkog cilja.

Petrovac na Mlavi

Broj: 022-4/2012/2

Datum: 24.01.2012. godine

PRESEDNIK NACIONALNOG SAVETA VLAHA

Radiša Dragojević

NACIONALNI SAVET VLAHA USVOJIO JE 24. JANUARA 2012.
VLAŠKO PISMO

ВЛАШКА ЂИРИЛИЦА

А,а	Ă,ă	Б,б	В,в	Г,г	Д,д	Ђ,ђ
Е,е	Ж,ж	Ѓ,ѓ	З,з	Дз,дз	И,и	Ј,ј
Ј,ј	К,к	Л,л	Љ,љ	М,м	Н,н	Њ,њ
О,о	П,п	Р,р	С,с	Т,т	Ђ,ђ	У,у
Ф,ф	Х,х	Ц,ц	Ч,ч	Џ,џ	Ѓ,ѓ	Ш,ш

VLAŠKA LATINICA

А,а	Ă,ă	В,в	С,с	Ć,ć	Č,č	D,d
Dz,dz	Đ,đ	Dž,dž	E,e	F,f	G,g	H,h
I,i	Î,î	J,j	K,k	L,l	Lj,lj	M,m
N,n	Nj,nj	O,o	P,p	R,r	S,s	Ś,ś
Š,š	T,t	U,u	V,v	Z,z	Ž,ž	Ž,ž

Бојана алу Табак: Шасу алу вуорба Влахилор

Вуорба Влахилор, ну аша ђемулт а фуост љимба карје са йнвацат мај йнтйъ ла Влахилор карје трајеск йн околу аностру. Астадз нује мај аша. Копији ануоштри заужта аноштра љимба ши ађету аноштру, да шй љи рушйње сѧ ворбјаскѧ вуорба Влахилор. Да ђи ше? Кйнд је аја вуорба ку карје њ-ам помењит, шй ку аја вуорба аноштри ај батрйъ а вуорбит. А вењит аша времја сѧ заужтам ануоштрје, да са сприжуоањем алтуја ађету шй култура.

Влахилор сйнт вилјату карје ла аста околу сѧ факут дуој миленијум ђй ањй йнтйъ. А пазйт вуорба фйрђе скрисуорја, ђе о самѧ пйн ла о самѧ.

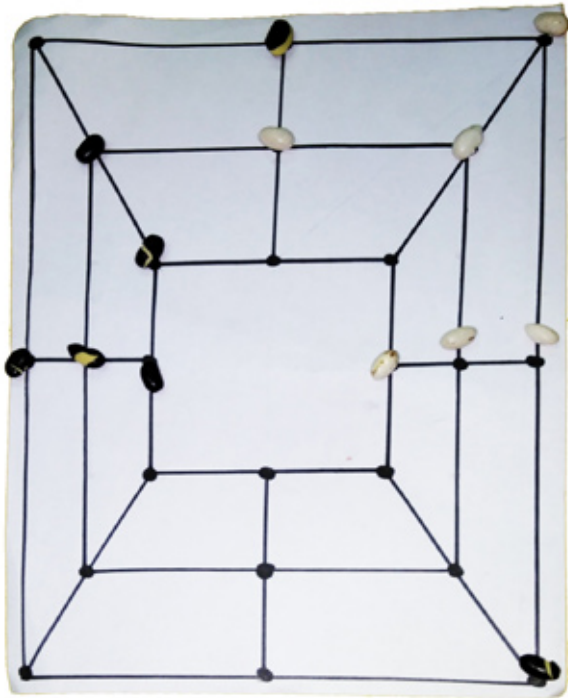
Астадз школарј пот сѧ йнвацѧ ла шасурј алу Вуорба Влаха ла школа, сѧ йнвацѧ слуовиљи алу Влахилор, ку ћирилица шй латиница карје са факут 24. кољиндарју 2012. ану, аша јеј пот сѧ йнвацѧ са ћићеск шй сѧ скрију ла вуорба Влахилор, да аша сѧ љимба мај биње йнвацѧ. Програму шй плану а рйндујит дуој шасурј прйста стамйна, ор йн ану ђй дзйље алу школа 72 шасурј.

Йн школа јеасте кйрц карје йс скрисѧ ла ворба Влахилор, вродатѧ школарј добунђеск кйрц шй аша пуот сѧ сѧ куноскѧ ку повјешћ шй кйнћиш алу Влахилор. Школарј карје йнвацѧ Вуорба Влаха ку култура шй ађету, мйј йнтйъ нус йнгреунат ла шасу. Шасурј йс факуц аша сѧ сѧ жуокѧ шй аша сѧ йнвацѧ вуорба шй култура алу Влахилор, сѧ йј фије йнтрјесѧнтан шасу. Ађету шй култура сѧ организѧшће аша сѧ сѧ жуоше копији шй фак ла шас мулће карје ше.

О сѧ ва спун ше ам лукрат јо ла шасурј алу Вуорба Влаха ку елементурј националне културе:

- ам факут плакатурј
- ам аратат ађету алу Влахилор ла презентѧжѧ ла школа
- ам катат филмурј ла вуорба Влаха
- ам авут гуост ла шасурј карје а повестйт ла школарј дзйћеторја алу Влахилор
- ам аратат ађету Трас ла апа, аша кй њам дус пйн ла огашу ше а фост апропйје, ши ам трас ла апѧ ђѧј муорц ануоштри
- ам авут парће ку школарј ла презентѧжѧ алу Дзйоа лу школа, школарј а аратат туот ше а йнвацат ла шасурј, да шй шйммйј мулт, а аратат ађету, а повестѧт шй а кйнтат ла ворба Влаха
- ам фост ла Музеју алу мајдану шй мјеталуржйја йн Буор, копији аколо а вадзут ађету алу Влахилор карје је йнтроуна пус ла музеју йн тро парће шй сѧ кјамѧ „Влашки кутак“, да шй аодзйт шй пуоваста алу јетнолож алу музеју
- ам фост гошћ ла мотелу „Балашевйћ“ ла Рйтањ, аколо копији са жуокат ку копији ђй ла школа ђйн Злуот карје јар йнвацѧ Вуорба Влаха, да ку ажуту алу Националнѧ соцйјѧцйја алу Влахилор
- ам пломађит шй ам факут колаку ђй празњик, прескура шй колашѧ карје сѧ фак ла празњик алу Влахилор
- ам факут плашйинц
- ам йнвацат уориљи алу Влахилор
- ам дус жуокаријиљи ђй акас шй ам вадзут кум са жуокѧ копији акума да кум са жуокат вродатѧ.

Јо аш дзйше циљу алу ѧста шасурј сйнт сѧ фјерѧм шй пазйм ађету, вуорба алу Влахилор. Кйт год трајешће љимба, вуорба, пйна год ѧл пошћињим шй ѧл пазйм, ка шй ађету аностру, пйна атунша о сѧ трајаскѧ вилјату, ну сѧ варсѧ йн алту, ну пропадује.

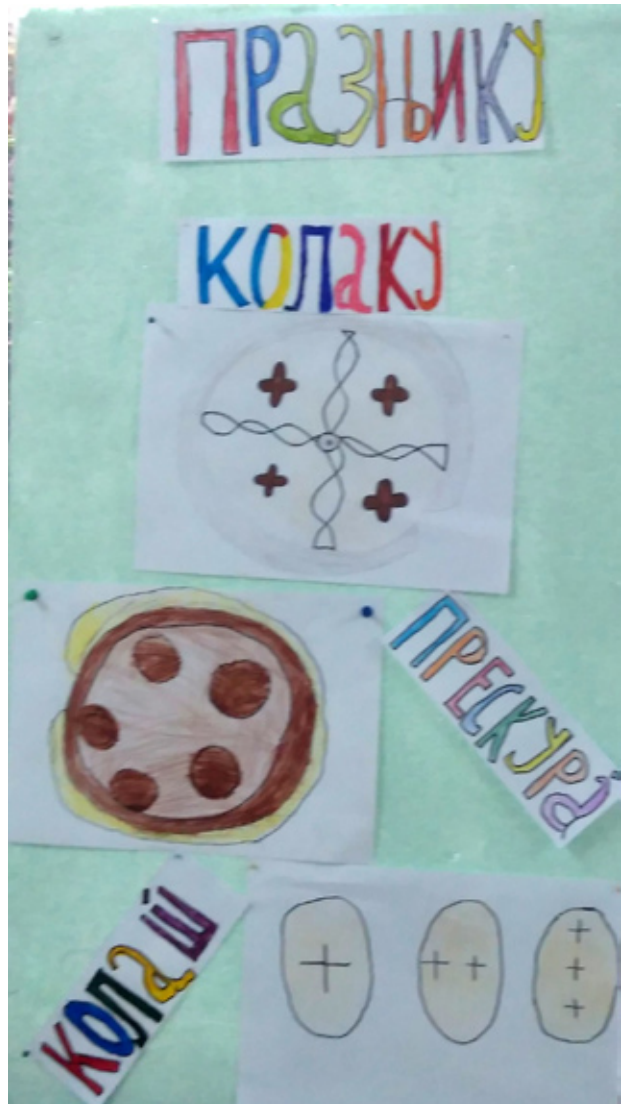
Жукату ин дама

Каса да глудурј

Плашници

Прескура

Бојана Табаковић: Час влашког говора

Влашки говор, не тако давно био је у правом смислу речи „матерњи језик“ Власима који живе на овим просторима. Данас то више није тако. Наша деца заборављају језик и културу Влаха, чак се и стиде да причају на влашком. А зашто? Када је то наш матерњи језик којим су наши преци причали. Дошло је такво време да заборавимо наше, а прихватимо туђе обичаје и културу.

Власи су народ који је на овим просторима настао пре скоро два миленијума. Одржао је говор преносећи га усмено, казивањем са генерације на генерацију.

Данас су ученици у прилици путем часова влашког говора да се упознају са влашким писмом, ћирилицом и латиницом које је усвојено 24. јануара 2012. године, тако да су у могућности да читају и пишу на влашком, а тако се језик најбоље учи. По програму и плану је предвиђено два часа недељно, односно 72 часа током школске године.

У школи постоје књиге које су написане на влашком, повремено ученици добијају књиге што је могућност да се упознају са литературом Влаха. Ученици који похађају влашки говор са елементима националне културе, првенствено нису оптерећена на часу. Часови су замишљени тако да кроз игру уче говор и културу Влаха, кроз занимљив и креативан начин. Представљане бичаја и традиције организовано је кроз игре и мноштво радионица.

Представићу вам мој рад од када предајем влашки говор са елементима националне културе:

- прављење панона
- кроз драматизацију приказали влашке обичаје
- гледање филмова на влашком
- имали смо госта на часовима који је ученицима казивао влашке умотворине
- представили смо обичај Трас ла апа тако што смо ишли до оближњег потока и вукли воду за мртве
- учествовала сам са ученицима успешно на приредби за Дан школе, ученици су приказали све што су научили током школске године, а и нешто више од тога, представили су обичаје, рецитовали и певали на влашком језику
- обишли смо Музеј рударства и металургије у Бору, где су деца била у прилици да се додатно упознају са културом Влаха тако што су видела део сталне поставке у музеју „Влашки кутак“ а уз причу етнолога музеја
- били смо гости мотела „Балашевић“ на Ртњу, где су ученици били у прилици да се друже са децом из друге школе која такође похађају влашки говор са елементима националне културе, а уз помоћ Националног савета Влаха
- спремали смо обредне хлебове који Власи спремају за славу
- спремали смо плаштинте у трпезарији школе
- учили влашка кола
- носили играчке од куће и упоређивали их са некадашним играчкама и играма и још много тога.

По мени циљ ових часова јесте првенствено да се сачува идентитет Влаха тако што ћемо неговати културу и говор Влаха. Докле год живи језик, докле год га поштујемо и негујемо, као и наше обичаје, дотле живи и народ, не прелива се у други, не пропада.

- *Ауторка је професор разредне наставе у Злоту*

**ЛУКРАРЈА ЂЕ ПЌСТРАРЈА ШИ ПРОМОЦИЈА
ЂЕ БОГАЦИЈА НУАСТЌ
АКТИВНОСТИ НА ОЧУВАЊУ И ПРОМОЦИЈИ ВЛАШКОГ
КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА**

**СинЌ алу Челоју:
Асоцијација „Гергина“ Њугоћин**

Асоцијација „Гергина“ је фундата њн ану 2009. пѡнтру пЌстаррја ађетурљи, култура, традиција, ѓимба ши њаму Влахилор ѡн Сърбија ши ѡн алђе држевурј.

Сн Сърбија нуастЌ трајешће пистЌ 300 000 дје Влахи, мај мулт ин Сърбија ѓе РЌсарит.

Ђин ану 2009. фЌћем Фестивал интернационал ѓе музика Влахилор, карје ѓи ла фестивалу ал ѓе уопт арје нумје „Гергина“.

ПЌнЌ акума ам фЌкут 15. Фестивалурј ку карје пЌстрЌм богацѡја нуастЌ. Ѓи ла фестивалу ал ѓе зађе авјем манифестацѡје „Зѡљиљи Гергињи“ унђе фЌћем ѡншираре ку пуорту носту, ку сљикурј, промоцѡј ку кЌрциј пје ѓимба нуастЌ, компакт дискурј ку музика нуастЌ бЌтрѡнЌ ши филмурј ѓин етнологије ор ѓе фрумушецурј ѓин Крајна нуастЌ пје ѓимба нуастЌ.

Ђин ану 2012. ам фундат етно група „Гергина“ ку карје пЌстрЌм кѡнтјећѡљи нуашће ѓе бЌ трѡнЌацЌ.

Сн лукрарја нуастЌ авјем ажутарје ѓи ла Министарство ѓе културЌ, Општина ѓин Њугоћин, Савјету Влахилор, ши ѓи ла мулц прећинѡ карје кунуашће лукрарја нуастЌ.

ПЌнЌ акума ам штампурјит 37 ѓе кЌрциј пје ѓимба Влахилор, 21 ѓе компакт дискурј ку кѡнтјећѡљи ши уориљи Влахилор.

Ђи ла Општѡина Њугоћинулуј ѡн ану 2023, ам примит „Мајска награда“ пѡнтру пЌстаррја богацѡја Влахилор.

**Синиша Челојевић:
Удружење „Гергина“ Неготин**

Удружење „Гергина“, формирала је група грађана, 15. децембра 2009. године у Неготину, са жељом да очува културно наслеђе (традицију, говор-језик, музику, обележја) Влаха у Неготинској и Тимочкој Крајини, али и на читавом простору Републике Србије, као и околним државама у којима живе припадници влашке националне мањине.

Потреба за формирањем једне овакве, пре свега културолошке организације, утемељена је на чињеници да је влашка етничка групација, на подручју Србије, најраспрострањенија у њеном источном делу, где, према незваничним подацима, живи преко 300 хиљада њених припадника.

Своја права у области образовања, културе, информисања, службене употребе језика и писма, у оквиру Србије, Влашка национална мањина, од 2010. године, реализује у оквиру Националног савета Влаха, који, између осталог, има задатак да одржава односе са романофонима, ван граница Републике Србије, који говоре неки од језика из романске групе језика.

Влашка национална заједница, својом културом, традицијом и обичајима чини посебност на територији Србије, чија је популација размештена у многим њеним источним деловима, претежно у приобаљу Дунава. Богатство влашке традиционалне музике и њена самосвојност јасно указују да је реч о посебној култури, што потврђује њена мелодија, звучна обојеност, начин извођења и интерпретација.

Управо на темељу тих вредности, препознали смо потребу да оформимо невладину организацију „Гергина“, која има за циљ да ради на очувању културног наслеђа, које укључује и музичку и језичку традицију Влаха у Неготинској и Тимочкој Крајини, као и у читавој Републици Србији.

Удружење је до сада успешно реализовало петнаест Фестивала влашке музике у Неготину

Од осмог издања, овај Фестивал носи назив “Гергина”. Од десетог фестивала, организује се манифестација „Дани Гергине – Зиљили Гергињи“ која претходи фестивалу. На манифестацији се организују изложбе влашке ношње, изложбе уметничких радова припадника влашке заједнице, промовишу се књиге на влашком писму, промовишу се компакт дискови са изворном влашком музиком и приказују се етнолошки или туристички филмови на влашком језику.

Етно група „Гергина“ формирана је у оквиру НВО Гергина из Неготина, 2012. године са циљем очувања влашке изворне песме.

Реализовани пројекти:

1. Други, трећи, четврти, пети, шести, седми, осми, девети, десети, једанаести, дванаести, тринаести, четрнаести, петнаести Фестивал влашке музике (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2021, 2022, 2023, 2024. године) – уз помоћ Министарства културе Републике Србије и Општине Неготин.
2. Пројекат: „Афирмација мултикултуралности кроз инклузионо образовање влашке националне мањине“ – уз помоћ Фонда за отворено друштво Београд.
3. Мултимедијални пројекат (Неготин, 14. 02. 2013. године): „Прво писање и читање – Скријату ши ћићиту ал дјин тјј“, у оквиру кога смо промовисали прва издања на влашком писму.
4. „На крају недеље - Ла испрăвиту стăмйњи“ уз помоћ Министарства државне управе и локалне управе из буџетског фонда за националне мањине 2018.
5. „Власи: Традиционална народна музика - Музика Влахилор дјин лумје - Проф. др Димитрије О. Големовић“ уз помоћ МДУЛС из буџетског фонда за националне мањине, 2019.
6. „Повестјиј дје копиј-Басне за децу“ уз помоћ МДУЛС из буџетског фонда за националне мањине 2020.
7. „Влашке изворне песме - Кйнћеће бăтрйње ђин лумје“ уз помоћ Министарства културе за област нематеријалног културног наслеђа 2022.
8. „Влашка традиционална народна музика: Певање 1 - Музика Влахилор ђин лумје: Кинтату 1; уз помоћ Миинистарства културе за област дигитализација културног наслеђа, 2023.
9. „Влашке умотворине - Вуорбје батриње ђин лумје - истраживање и документовање“; уз подршку Министарства културе за област нематеријалног културног наслеђа, 2023.
10. „Традиционална архитектура села Мокрање – Инспирација у камену; Љаурљи Мокрањулуј-Вијаца йн пјатрă“ уз помоћ Министарства културе за област непокретног културног наслеђа, 2023.

11. „Влашке баладе–Баладјили Влахилор, истраживање и документовање“ уз помоћ Министарства културе за нематеријално културно наслеђе, 2024.

12. „Влашка традиционална народна музика: Певање 2 - Музика Влахилор Ђин лумје: Кинтату 2; уз помоћ Министарства културе за област дигитализација културног наслеђа, 2024.

У Националном савету Влаха Удружење има чланове од 2010. године.

Савез естрадно-музичких уметника Србије - СЕМУС је 2021. године доделио посебно признање - Златна птица, за изузетан допринос у очувању нематеријалне културне баштине Влаха.

Добитник је „Мајске награде“ Општине Неготин 2023. године за област заштите и очувања идентитета и културног наслеђа Влаха.

Одлуком Националног савета Влаха од 4. септембра 2023. бр. 97-400/20123-3 проглашавају се манифестације „Дани Гергине – Зилјиљи Гергињи“ и Интернационални фестивал влашке музике “Гергина“ – Фестивалу интернационал ђе музика Влахилор“Гергина“ у организацији удружења „Гергина“ из Неготина за манифестације од посебног значаја за очување, унапређење и развој посебности и националног идентитета влашке националне мањине.

Издавачка делатност:

Удружење Гергина је самостално или у сарадњи са Националним Саветом Влаха до сада издало следеће књиге на влашком писму:

1. Ворбјеск љимба Влаха - Говорим влашки
2. Ворбјеск румињештје - Говорим влашки
3. Панда йнваца кунг фу - Бојанке за децу на Крајинско-Тимочком дијалекту
4. Панда йнваца кунг фу - Бојанке за децу на Хомољско-Браничевском дијалекту
5. Повјестјиј дје копиј - Басне за децу са аудио носачем звука
6. Повјестјиј дје копиј пинтру нуаптја бунђ - Бајке за децу
7. Елвис алу Ћобану- Влашке приче; аутор: Драгана алу Јовђењу
8. Вуорбарју - Влашко-српски речник
9. Граматика влашког језика аутор Надица Н. Јовановић
10. Аша а ворбит ај бџтрињ - Тако су говорили стари
11. Вуорба ши култура Влаха; покровитељ Фондација за отворено друштво Србија
12. Сто најлепших влашких песама са пратећим аудио носачем звука
13. Монографија Слободан Домаћиновић са пратећим аудио носачем звука
14. Монографија Станиша Пауновић са пратећим носачем звука
15. Монографија Божидар Јануцић са пратећим носачем звука; аутор: Димитрије Обрадовић
16. Монографија Миле Пауновић са пратећим носачем звука; аутор: Димитрије Обрадовић
17. Монографија Ика Петришоровић са пратећим носачем звука; аутор: Димитрије Обрадовић
18. Нотни записи 25 кола Слободана Божиновића / увод на влашком, српском и енглеском / са пратећим носачем звука
19. Кинтјеђе дје драгостје; Кјрста алу Јовђењу

20. Приручник „Да се разумемо - Сă ње йнцăљеђем - Lasst uns verstehen“; аутори: др Синиша Челојевић, Елизабета Дајић-Гримплиновић, Снежана Челојевић
21. Пје ваља Ћимокулуј Слободан алу Милă лу Кољицă
22. Кйнтјеђе бăладје уорј ши вјерсур ј- Лăутарји дјин Јабуковăц – аутори: др Синă алу Челоју, Јовица алу Шушу
23. Фестивалски саборник - Адунаимнту фестивалилор; приредиле Миломирка Јововић и Јованка Стефановић Станојевић
24. Власи: Традиционална народна музика - Музика Влахилор дјин лумје: аутор: Проф. др Димитрије О. Големовић
25. Кйнтјеђили влахилор - Влашке песме - Vlach songs; приредила Марија Витас
26. Ињимă ње друм ај луат - Борикă Врăкњану
27. Повестјиј дје копиј - Басне за децу
28. Монографија Живојин - Жива Динуловић; аутор: Ненад Камиџорац
29. Влашке бајалице – Ђескйнтјеђе -Vlach incantations - др Синиша Челојевић, др Немања Испировић
30. Еротске влашке песме - Кйнтјеђе дје рушиње; приредио др Синă алу Челоју
31. Кйнђеђе бăтрйње ѓин лумје - Влашке изворне песме
32. Повјешћ ње рушиње – Еротске влашке приче
33. Кйнђеђили нуашђе ѓин врјемја нуоуо – Савремена влашка поезија
34. Праова - Лумја, адјетурљи, йнтймплăриљи; Прахово – људи, обичаји, догађаји; Prahovo menschen, Brauche, Ereignisse; приредио др Синă алу Челоју
35. Слободан алу Мила алу Кољица – Слободан Цветић - Ну мај је – Нема више
36. Традиционална архитектура села Мокрање – инспирација у камену - Љаурљи Мокрањулуј – вијаца йн пјатрă; аутори: Ивица Трајковић и Синиша Челојевић
37. Вуорбје бăтрйње ѓин лумје - Влашке народне умотворине

Музичка издања :

1. ЦД Кйнтјеђили нуаштје- Етно група „Гергина“ - Изворне влашке песме
2. ЦД Кйнтјеђили нуаштје - Љиљана Несторовић-Ђокић - Изворне влашке песме
3. ЦД Уориљи нуаштје - Витомир Станојевић (флујер) - Изворна влашка кола
4. ЦД Уориљи нуаштје - Спасоје Јовић (флујер, кăвал ши окарина марје) - Изворна влашка кола
5. ДВД Уориљи нуаштје - Витомир Станојевић - Изворна влашка кола
6. ЦД Божидар Божа Јануцић -Уорј ши вјерсурј - Изворна влашка кола и мелодије
7. ЦД Уориљи дји ла Мокрањ - Изворна влашка кола из Мокрања
8. ЦД Уориљи дји ла Јабуковăц - Изворна влашка кола из Јабуковца
9. ЦД Кйнтјеђили Влахилор кйнтатје йн дуој- Влашки дуети
10. ДВД Фрумушаца дјин Крајна ши Уомол - Изворне влашке песме и кола
11. ЦД Станиша Пауновић ла Фестивалурљи „Гергина“
12. ЦД Вјерсурљи ла кйнтјеђили лу Слободан Домађиновић - армуњика ЈовицаМиљковић

13. ЦД Вјерсурљи Влахилор – Потпури влашких песама - Vlach melodies medly
14. ЦД Жива Динуловић ла Фестивалу “Гергина“
15. Дупли ЦД Магија дјин музика Влахилор - Влашка музичка магија- The Magic of Vlach Music Гергина 2009-2018.
16. ЦД Веља Кокорић ла Фестивалу “Гергина“ - Веља Кокорић на Фестивалу “Гергина“ -Velja Kokorić at the „Gergina“ Festival
17. ЦД Дунаре, Дунаре - Етно група „Гергина“
18. ЦД Љубодраг Радуловић ла Фестивалу „Гергина“
19. Уориљи дји ла Праова - Влашка кола из Прахова
20. Ђе дуор – Данијела Пражић - Изворне влашке песме
21. Уориљи ћи ла Џанова - Влашка кола из Душановца

Етно група „Гергина“ формирана је у оквиру НВО Гергина из Неготина, 2012. године са циљем очувања влашке изворне песме.

Песма етно групе „Вењи најка-ал мјеу асарѧ - Дошао ми је драги синоћ“ уврштена је на промотивном аудио диску са традиционалном музиком из Србије ради промоције културног наслеђа на престижној светској манифестацији –World Music Expo Womex 2016.

*Кѧљина алу Челоју, ку вѧрујка ји ћин Купузѧитја ши фата ји Кѧтѧрина,
мѧритатѧ дупѧ Бора алу Иљешуанѧ*

Сузана алу Ђинул лу Вјеспије:

Ал ђе 15.Фестивал интернационал ђе музика Влахилор“Гергина 2024“: Ај мај буњ Љубомир, Стефан, Марина ши Елеонора

Љубомир Хандл ун тјинџр бџндаш дјин Уровица, сату карје је куноскут пје бџндаш, а фост ал мај бун лџутар ла Фестивалу ал дје 15. Јел а кџпџтат бањ ши плакета „Божидар Јануцић“, карје а фост ал мај бун лџутар дјин сату Бљивановац. Дје кјинтарја лу Љубомир жири а спус кџ а кјинтат ка лџутари ај бџтрињ, кџ аша кјинтаре ну сџ ујтџ њићодатџ.

„Мје драг дје музика Влахилор, кџ кјинд кјинц тје дуаре, кјинц дје дуор, дјин суфљет. Дјин бандџ кјинт, дје кјинд ам јинпљинџит шаптје ањ. Мај мулт ам јинвацат сџ кјинт дји ла тата-л мјеу, ши дји ла бџндашу нуосту Љубодраг Радуловић, карје дјин пџкат ну мај јестџ ку ној. Ам кџпџтат воје дје бандџ аста а мја, ши ку воја ши кјинтату тот сџ пуатје. Ла фестивал ам кјинтат дје дата дјинтјј, аја ђе сјмт, аја ши кјинт“ спунџе Љубомир Хандл.

Дјин гурџ а кјинтат уопт кјинтџтуорј тјинџерј, дјин Зајчерј, Корбова, Осањица, Јасикова, Злуот, Дјилбочана, Купузјштја ши дјин сату Дубова(Ромџњија). Елеонора Медана је дјин Ромџњије, ши ја арје воје сџ кјинтје кјинтјећили нуаштје. А мај бун а кјинтат Марина Марић, дјин сату Осањица лјингџ Жагубица.

„Н-ам крјезут кџ ар сџ фију а мај бунџ, ши мулт мје драг. Апруацје зџће ањ дје кјинд кјинт, ши кјинт дјин суфљет. Ам кјинтат кјинтјеку „Јуање, Јуање“. Јеу сјинт дјин крају ундје трџјеск Влахи, аја сјинт ши јеу, ши аш врја сџ лукру ши мај мулт сџ пџстрјез богџцјја нуастџ“ спунџе Марина МарићДјин зџће лџутарј тјинџер карје а вјењит дјин Праова, Осањица, Клокочевц, Буор, Врбица Марје, Кладова, Топольњица, Оснића, Дјилбуока, Бучја ши Уровица, ал мај бун а фост Стефан Младеновић, дјин Кладова, карје а кјинтат дјин сџксџфуон уориљи дјин крају луј.

„М-ам мират кџ сјинт ал мај бун инструменталист, кџ туоц карје а кјинтат пје сара ста а фост буњ. Фратјили мјеу кјинтџ дјин бандџ, да јеу дјин сџксџфуон, ши мулт војеск инструменту мјеу“ спунџе Стефан Младеновић.

Ши ану џста а фост јн жири: професору др Димитрије Големовић (председнику), етномузиколог ши композитор, Марија Витас, етномузиколог ши Маја Стојановић, професор дје клџвир дјин Њиготјин.

А фост мултџ музика, мулт тјинџерјиш, ши пјинтру аша ђева, кредјем кџ музика Влахилор, ну сџ пџрџсџштје, нума ар сџ трџјаскџ ка вродатџ кјинд с-а сџпат, кјинд с-а сџћерат, кјинд с-а весџлит ла нунц, ши с-а кјинтат, лџутари а кјинтат ши ла петрећере, ши ла поманџ. Вијаца Влахилор је ун кјинтјек, ун жуок, ун кјинтат, ши аша чева ам вџзут ши пје сара аста“ а спус доктору Димитрије Големовић.

Асоцијација Гергина, карје пџстрјазџ култура ши традицјја Влахилор ку ал дје 15.Фестивал интернационал дје музика Влахилор“Гергина „2024“ а адунат мулц њекуноскуц ши куноскуц лџутарј дјин Сјрбије, Бугџрије ши Ромџњије.

„Ку пџстрарја жуокурљи ши кјинтјећили, пџстрџм култура нуастџ, ши пје ној сјингурј. Мулт мје драг кџ тјинџеришу пџстрјазџ култура нуастџ, ши пјинтру аја ну трџбује сџ ње јнгрижим дје времја карје виње, кџ култура ши лумја нуастџ ар сџ фије дје већие. Култура Влахилор је о богџцјје јн мозаику дје мултје културј јн држава нуастџ Сјрбија, ш-аша ђева је њепрецујит“ спунџе Новица Јаношевић, председнику лу Савјету Влахилор.

Музика ши жуоку сјинд о партје марје дје култура Влахилор, ши сјинт јндџмнарје л-ај тјинџерј, карје трџбује сџ пџстрјезџ традицјја нуастџ са ну сџ ујтје, ши дје аја пуорњим ку лукрјарја дје Фестивалу ал дје шајспреће.

„Грижа нуастă јестă сă пăстрăм богăцїја нуастă, култура ши адјету нуосту. Даќă ну сă пăстрјазă, њимика ну рăмїндје дупă ној“ спуње дофтору Синă алу Челоју, председнику ла „Гергина“.

Фотографија победника

Сузана Михајловић - Јовановић:
Фестивал влашке музике “Гергина 2024”:
Награде Љубомиру, Марини, Стефану и Елеонори

Љубомир Хандл, трубач из Уровице код Неготина, селу које је и иначе познато по врским трубачима свеукупни је победник 15. Међународног фестивала влашке музике “Гергина” у Неготину. Љубомиру је припала на дар новчана награда, дар пријатеља фестивала, али и Плакета, названа у спомен на Крајинског Паганинија и најбољег виолинисту овог краја, Божидара Јануцића из Вељкова. Његову интерпретацију изабраних влашких кола жири је оценио као аутентичан звук источне Србије, онај древни и непролазни.

“Волим влашку музику зато што боли док се свира. Ђе дор, из душе. Трубу свирам од своје седме године. Учио сам од оца највише, али и од нашег трубача из Уровице, покојног Љубодрага Радуловића. Заволео сам овај инструмент, уз вежбање све може да се савлада. Први пут сам на фестивалу. Оно што осећам, то свирам, било ми је лепо и треме није било”, каже Љубомир Хандл.

У конкуренцији од осам вокалних солисткиња из Зајечара, Корбова, Осанице, Јасикова, Злата, Дубочана, Купузишта и Дубове из Румуније, Елеонора Медана Пиржан добила је награду

за најбољег страног извођача који негује влашки мелос. Марини Марић из Осанице код Жагубице припала је награда за најбољег вокалног солисту 15. Фестивала “Гергина”.

“Награду нисам очекивала и стварно сам одушевљена. Певањем се бавим неких десетак година и то је оно што потиче из мене, из моје породице. Определила сам се вечерас за песму “Јоње, Јоње”. Из влашког краја и мени је то оно прво што ме дефинише, а планирам да у неговању ове традиције истрајем до краја”, каже Марина Марић.

У конкуренцији од 10 инструменталиста на кларинету, фрули, хармоници, дудуку, труби, виолини и саксофону из Прахова, Осанице, Клокочевца, Бора, Велике Врбице, Кладова, Тополнице, Оснића, Дубоке, Бучја, и Уровице, најбољи је Стефан Младеновић из Кладова који се трећи пут представио на “Гергини” пробраним колима из кључког краја које је извео на саксофону.

“Изненађен сам овом победом зато што су остали учесници били много добри и стварно је нисам очекивао. Мој брат свира трубу, па да не свирамо исто ја сам се определио за саксофон и сад га много волим”, каже Стефан Младеновић.

Такмичаре је и ове године оцењивао жири у саставу: професор др Димитрије Големовић, етномузиколог и композитор, Марија Витас, етномузиколог и Маја Стојановић, професор клавира у неготинској Уметничкој школи „Стеван Мокрањац“. Уметнички директор фестивала је Ненад Камиџорац, а директор Драгиша Голубовић.

“Пуно музике, пуно је младости што је и залог за будућност, да влашка музика неће нестати него да живи скоро интензивно како је живела у време када се копало, жњело, свадбовало, па се и свирало и када се иде на сахрану и поману. Читав живот Влаха је песма једна и игра једна и свирка једна, према томе, томе смо и вечерас сведочили”, рекао је др Димитрије Големовић, етномузиколог и композитор, председник жирија.

У организацији Удружења за очување културе и традиције Влаха „Гергина“ 15. Међународни фестивал влашке музике “Гергина” окупио је неафирмисане и афирмисане вокалне солисте и инструменталисте из Србије, Бугарске и Румуније.

“Кроз очување игре и песме чувамо нашу културу, а самим тим и себе, сопствено биће. Веома ми је драго што ова деца и млади баштине нашу националну културу јер нам је то доказ да не бринемо за будућност, јер ће се наша култура одржати а наш влашки народ опстати. Ми чинимо једно културно богатство у мозаику различитих култура Републике Србије и то је оно што има немерљиву вредност за једну државу”, каже Новица Јаношевић, председник Националног савета влашке националне мањине.

Музика и игра, као нераскидиви део влашке културе, настављају да инспиришу младе генерације и чувају традицију од заборава, па су интензивне и припреме за наредни, 16. Фестивал влашке музике „Гергина 2025“.

“Циљ нам је да сачувамо наше благо, нашу културну баштину. Ако се она не забележи никакав траг не остаје за нама“, каже др Сениша Челојевић, председник Удружења за очување културе и традиције Влаха „Гергина“.

Милица Вуковић: Влашке народне умотворине

С особитом радошћу Вам представљамо књигу “Вуорбје бѣтрийѣ Ђин лумје”, посвећену влашким умотворинама. Ова збирка, коју су приредили др Синиша Челојевић и Слободан Цветић, уз помоћ етнологичке Милице Вуковић која је написала предговор и стручна тумачења за сваку групу умотворина, представља плод љубави према аутентичном наслеђу Влаха.

Уједно, збирка представља и покушај да се влашко наслеђе сачува од заборавља, да му се удахне нови живот и пренесе будућим генерацијама. Разноликошћу свог садржаја, али и дубином мисли и лепотом израза, народне умотворине заузимају посебно место у корпусу усменог народног стваралаштва, односно представљају саму његову срж. Умотворине одражавају душу једног народа, његову прошлост, садашњост и наду за будућност. У њима је исказана народна мудрост, схватање живота и искуство – а често и поука, оне су израз колективног мишљења и осећања, изражавајући дух и карактер народа. Ове језичке творевине носе печат времена и средине из којих су потекле. Иако су многе од њих настале у далекој прошлости, преносећи се из генерацију у генерацију, ни у садашњости нису изгубиле на актуелности и својој универзалној вредности.

Хронолошки посматрано, народна књижевност, односно усмена уметност речи, најдуготрајнији је елемент културе словенских народа на Балканском полуострву. Ову богату традицију чине разнолики слојеви, тесно повезани са токовима историје и друштвеним променама. Оскудно писани извори нам говоре да су и Јужни Словени имали развијену усмену књижевност у својој старој постобјбини. Доселивши се на Балкан, са собом су донели и своја веровања, страхове, обреде и култове, песме и приче. Најпре примање хришћанства, затим различите промене које ће уследити кроз време, а нарочито продор Турка – све је то оставило трага на традицију и трајање усмених облика на овим просторима. Усменим путем су преношена сећања на прошлост, религијске представе, моралне норме, обичаји и знања. “На пређашње слојеве таложили су се нови наноси, као последица друштвених промена и прожимања различитих култура.”¹

Према подацима из литературе, прва непосредна бележења народних умотворина у Србији настала су под окриљем хуманизма и ренесансе. Међутим, народно стваралаштво је задобило своје заслужено место тек од XIX века. Готово у свим националним срединама бележење народних умотворина се, као последица романтичарског одушевљења народном баштином, издвојило као посебан дуг према прецима и потомцима, а самим тим и као културни и национални императив. Умотворине је, како је Вук Караџић то појашњавао, требало прикупити и записати “док се нијесу просвјештенијем и новим модама загушиле и искоријениле”.² Другим речима, на делу су била два основна става према народној књижевности која су обележила прикупљање и штампање грађе током XIX века: настојање учених људи да умотворине сачувају од заборавља, али и васпитно деловање на млађе нараштаје и неговање родољубља.³ При томе, ово родољубље није подразумевало само занесеност лепотом народног приповедања, већ је прикупљени материјал требало забележити верно, без додатака и обраде записивача.⁴

Од тренутка када је природна поезија, потекла “из душе самог народа”, постала средиште интересовања у епохи романтизма, умотворине су добиле нове аспекте трајања. Вуковом заслугом,

¹ Снежана Самарџија, Облици усмене прозе (Београд: ЈП Службени гласник, 2011), 8-16.

² Снежана Самарџија, наведено дело: 18-20.

³ Снежана Самарџија, „Историческе и наравоучителне приче Тодора Влајића“, у Српски венац: О српком венцу Тодора Влајића, приредили Данијела Поповић Николић и Александар Николић, (Књажевац: Народна библиотека „Његош“, 2017), 325

⁴ Данијела Поповић Николић, „Службовање и жртвовање Тодора Влајића“, у Српски венац: О српком венцу Тодора Влајића, приредили Данијела Поповић Николић и Александар Николић, (Књажевац: Народна библиотека „Његош“, 2017), 293.

оне су постале узор народног језика и у прози и у поезији⁵. Коначно, пуна два века касније, усвајањем влашког писма од стране Националног савета Влаха 2012. године, и усвајањем одлуке о утврђивању стандарда влашког језика 2022. године, створена је могућност записивања влашког усменог наслеђа у његовом аутентичном облику. Влашка национална заједница је на тај начин изборила примарно оруђе за очувања свог језика. Остаје нада и да је тиме влашком наслеђу у будућности обезбеђено видљивије место на мапи културне баштине Србије.

Није погрешно рећи да умотворине објављене у збирци “Вуорбје бџтрйње ђин лумје”, представљају есенцију влашког етноса. Поред тога што је у њима садржана сва лепота влашког језика, оне су израз генерацијског искуства, идеја, етике, заједничког знања, веровања, али и хумора влашког народа. Својим сочним и бритким језиком, неретко прелезећи границе опсценог и вулгарног – ови мали говорни облици сведоче и о жељи за игром, мудрости и смеху, горчини и радости, људским врлинама и манама – тачније, о свему што нас као људе изграђује.

Свака умотворина у књизи “Вуорбје бџтрйње ђин лумје” је попут драгуља који светли у мозаику културне разноликости Србије и омогућиће читаоцима да завире у један до сада неистражени свет, који пулсира сопственим живописним ритмовима. Заступљене теме су универзалне, баш као и поуке које су вечно релевантне и које нагоне на размишљање о дубоким коренима људског искуства, без обзира на географско или етничко порекло. Исто тако, оне нуде одговоре како да боље разумемо не само влашко, већ и наше заједничко културно наслеђе.

У истраживању које је спроведено од маја до октобра 2023. године, обухваћено је 24 насеља у Источној Србији и Хомољу. Током процеса прикупљања материјала за ову књигу умотворина, аутори и његови сарадници су се сусрели с немерљивим богатством израза и истинске народне мудрости Влаха. Укупно је забележено 1110 кратких језичких облика и то: 494 изреке, 203 пословице, 246 загонетака, 16 благослова, 32 клетве, 12 заклетви, заједно са 41 псовком, 11 увреда и 55 говорних формула које Власи називају “ђаволисање”. У збирци су умотворине пренете у оригиналу, уз превод на српски језик.

Влашке умотворине су забележене директно од казивача на терену. Интервјуисано је укупно 40 испитаника у влашким селима следећих општина: Кладово, Неготин, Зајечар, Бор, Мајданпек, Петровац на Млави, а аутори збирке су, такође, велики број умотворина забележили у разговору са пријатељима и познаницима. Сви испитаници су били влашког порекла, зрелије животне доби, односно изнад четрдесете године живота. Подједнако су били заступљени казивачи оба пола и различитог образовања – од основношколског до факултетског. Интервјуисани су умотворине чули и научили од својих родитеља, баба и деда, комшија и пријатеља. Неке од ових умотворина, попут изрека, пословица и псовки, се и даље свакодневно употребљавају.

Важно је нагласити да код испитаника постоји изражена свест о значају ове врсте усменог наслеђа и да се залажу за његово очување. У њиховом живом сећању су још увек времена када су се, на различитим приредбама, седељкама и сусретима села, казивачи умотворина безмало такмичили између себе у познавању различитих умотворина. О друштвеном значају казивача умотворина говори и чињеница да су управо они, не тако давно, били у центру пажње на оваквим народним окупљањима. Сличан став заступа и Снежана Самарџија, која тврди да је успешан казивач морао поседовати сугестивност и вештину импровизације. “Свезнајући и пристрасан, и слободан и спутан конвенцијама сопствене средине, мање-више надахнут творац условљен вековним наслеђем”, усмени казивач је фигурирао као посредник између измишљеног света припведања и стварности окупљењих слушалаца, спајајући с једне стране фикцију и свакодневицу, а са друге баштину с тренутком казивања,⁶

Уз захвалност свима који су допринели овом пројекту – како онима који су умотворине с љубављу чували као највеће драгоцености, тако и онима који су их несебично поделили – надамо се да ће збирка “Вуорбје бџтрйње ђин лумје” наћи свој пут до срца читалаца.

*Ауторка је етнолог - антрополог, кустос.

⁵ Снежана Самарџија, Облици усмене прозе (Београд: ЈП Службени гласник, 2011), 447.

⁶ Снежана Самарџија, Облици усмене прозе (Београд: ЈП Службени гласник, 2011), 445.

Милица Вуковић:
Вуорбје бѣтрѣе ђин лумје

Пѣнѣ н-ам скрис карѣија аста, асоцијација „Гергина“ а лукрат ун пројекат ку Министарство ђе култура, пје карје л-а кјемат „Вуорбје бѣтрѣе ђин лумје“. Ку нумиљи ѡља ам скрис ши карѣија аста.

Їн карѣије сѣнт скријатје 1110 вуорбје бѣтрѣе: 494 зѣћитурј, 203 гѣндурј ђин лумје, 246 гићитурј, 16 блѣгѣтуосаље, 32 блѣстѣмје, 12 журѣтурј, 41 ѣнжурѣтурј, 11 окѣрѣље ши 55 дрѣкујитурј.

Туатје вуорбиљи ѡиѣа сѣнт адунѣе ђи ла патрузѣћ ђе иши, карје трѣјеск ѣн саѣе ђин опитина Кладова, Њѣгоћин, Зѣјчерј, Буор, Мѣјдан ши Петруовѣ. Да мулѣе сѣнт адунѣе ѣн тајнѣ ку прјеѣињи ши ку фѣмиљија.

Ку карѣија ам врут сѣ пѣстрѣм о парѣе ђин богѣија нуастѣ, сѣ ну сѣ пјардѣ ши са ну сѣ ујѣе, ши сѣ лѣсѣм л-ѣј ѣиѣер.

Др Синѣ алу Челоју
Др Синиша Челојевѣић
Слободан алу Милѣ алу Кољицѣ
Слободан Цветић

ВУОРБЈЕ БѢТРЈЊЕ ЂИН ЛУМЈЕ
ВЛАШКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

Марија Витас:

Мала, живописна „енциклопедија” о једном влашком селу: Приказ издања „Uorilji dji la Džanova/Vlaška kola iz Dušanovca/Vlach Folk Dances From Dušanovac” (Gergina Records, 2024)

Сваки сусрет са монографијом културног наслеђа неког краја, у мени буди незаситу радозналост и огромну радост због урањања у стилове живота, менталитет и стваралаштво једног простора који често јесте специфична, заокружена целина, али углавном такође повезана са оним што је додирује и окружује.

Међутим, постоји још већа радост упознавања са локалним, а то је сусрет са књигом или музичким албумом које баца светло на наслеђе једног јединог села! Јер, то представља егзотично острвце у нашем добу и глобалном друштву, где се ситне посебности и најфиније разлике губе, занемарују и утапају у велике уопштавајуће масе културних наслеђа.

У 2024. години сам имала два таква сусрета. Један се односи на књигу „Културно наслеђе Сувог Дола” аутора Душана Поповића, која је објављена 2021. године, али је у моје руке доспела овог лета. Други сусрет подразумева аудио-издање „Uorilji dji la Džanova” (Vlaška kola iz Dušanovca/Vlach Folk Dances From Dušanovac), које је објавило неготинско Удружење Гергина, **15. априла 2024**, омогућавајући нам сјајан и сложен увид у музичку и културну традицију Душановца, села у источној Србији, смештеном на мање од десет километара северно од Неготина.

Албум чини диск са **тринаест нумера** и информативна, лепо дизајнирана **књижица**, која је идеално, тројезично конципирана: **влашки језик** јесте основа и уједно пример истинске бриге према сопственом језичком наслеђу које ваља очувати; **српски језик** је неопходан да би издање изашло из нише и постало штиво корисно и доступно за ширу публику у Србији (и дијаспори), а **енглески језик** отвара врата ка читавом свету, указујући на јасан пут којим **Удружење Гергина** иде у последњих неколико година (почев од издања „Vlaška muzička magija”, 2021), са циљем да се Власи из Србије и њихова шаролика, раскошна традиција учини видљивијом и препознатом на светској културној сцени.

Музички део издања кресе мелодије кола карактеристичних за орску традицију Душановца. Снимци, начињени у марту 2024, доносе изванредну свирку саксофонисте **Јовице Чечуловића** (рођен и живи у Душановцу) и хармоникаша **Јавора Туфаревића** из оближњег села Јабуковца, уз сасвим дискретну употребу унапред припремљене матрице, која даје тек добар хармонско-ритмичко-колоритни подстрек свирци, нимало не реметећи звук и израз близак аутентичности и традиционалном узору.

Заправо, кола на албуму су изведена тако да граде диван склад са централним текстом у књижици – „**Музичко и културно наслеђе Душановца**” – из пера **Душана Димића**, који је и сам родом из Душановца, тако да поседује дубински увид и лично искуство у вези са селом, народом и стваралаштвом. Док слушате музику, вама постају блискије све информације које је Димић изнео и протумачио у свом језгровитом тексту, и обрнуто – кад прочитате Димићеве мисли и податке, вама музика коју слушате постаје још приснија и разумљивија. Коначно, након прочитаног и одслушаног издања, ви постајете мали познавалац села Душановца, његовог ритма живота, културе историје, обичаја, музичког и играчког стила и репертоара, места игре у друштву, карактеристичних инструмената, врских свирача, значаја локалног фолклорног друштва, анегдота, идиома, преданог рада ентузијастичних појединаца, какви су били, на пример, учитељи Бата Спасић и Зорица Тобић...

Музичке нумере се нижу у редоследу који слушаоцу ствара утисак да се налази на неком од *балова* у сеоским кућама или на *игранци* у центру села, испред цркве, а можда и на наступу фолклорног друштва, што све наводи Димић у свом живописном тексту, а Чечуловић и Туфаревић музицирањем чине још сликовитијим. Тако, треперава, одмерена изведба мелодије кола „*Uora lu Răducă*” отвара албум, као што би вероватно започело свако весело окупљање мештана Душановца – лаганим колом типа *данц*.

До краја албума, лагана кола биће смењивана са бржим, живљим колима – влашким *четворкама*. Нека од кола заступљених на албуму, од сеоских плесача су захтевала разне видове довитљивости, окретности и снаге („*Gimpu*”, „*Urzikuca*”, „*Cigănjaska*”, „*Șiru*”, „*Ololuaka*”, „*Șokîlje*”, „*Doj ku doj*”), нека и нарочиту виртуозност („*Nikolča*”), а представљена су и она кола намењеним најхрабријима („*Skintjija*”, „*Arabaaua*”). Цела ова „душановачка сеоска игранка” завршава се после неких 25 минута наглашено врцавом, лепршаво украшеном свирком саксофонисте и хармоникаша, те игром „*Kăcaua*”, коју су изводили само мушки чланови фолклорног друштва у Душановцу, са елементима забаве, услед разних, упечатљивих гестикалација коловође.

Албум „*Uorilji dji la Džanova*” је малена, компресована енциклопедија о селу Душановцу и његовој културној историји и традицији, која звуком, причом и архивским фотографијама (још један веома важан елемент издања) нуди велико духовно и интелектуално обогаћење како заинтересованом појединцу, тако и културној заоставштини Србије и колективном знању њених становника.

Марија Витас:

Уориљи дји ла Цанова

Промоција ла компакт диск „Уориљи дји ла Цанова, а фост ла Зйљиљи Гергићи, йн Цанова, нје 24. пријеру. Пје диск сйнт снимујитје триспреће уорј, да арје ш-о картјије микӑ, нје љимба Влахилор, кӑ трӑбује сӑ пӑстрӑм љимба нуастӑ ши уориљи нуаштје аље бӑтрйње, нје љимба сйрбјаскӑ, сӑ арйтам богӑција нуастӑ(жуоку ши уориљи нуаштје), ла туоц карје трӑјеск йн Сйрбија ши нје енглезйштје, ка сӑ дука вуорба дје ној йн туатје цӑрйљи нје пӑмйнт, сӑ с-ауде дје фрумушаца нуастӑ.

Уориљи сйнт снимујите йн студио алу Јавор Туфаревйћ, дјин сӑксӑфуон а кйнтат Јовица Чечуловић(карје је фӑкут ши трӑјешитје йн Цанова) ши Јавор Туфаревйћ, дјин армуњикӑ.

Карћија микӑ Стӑпйњија дје музика ши културӑ дјин Цанова, карје а скрис-о Дуле алу Дјими а купринс тот дје музика, жуокурј, лӑутарј, обичајурј ши дје историја дјин сату Цанова.

Уориљи карје сйнт снимујитје: Уора лу Рӑдуца, Гимпу, Урзйкуца, Цйгӑњаска, Ширу, Олоуака, Шокйтје, Скинтјија, Три пӑзӑйтје, Дој ку дој, Арабауа, Николӑа, Кӑцауа.

*Ауторка је етномузиколог, музички критичар, уредник часописа „Етноумље“

Нунта лу Душан алу Краћун ку Нада алу Бӑбӑ - Свадба Душана и Наде Чйришановйћ

**О ЛУКРАРЕ ЂЕ ВРОДАЋ ШИ Ђ-АКУМА ЂЕ ЛИТЕРАТУРАЋ
ШИ МУЗИКАЋ
ТРАДИЦИОНАЛНО И САВРЕМЕНО КЊИЖЕВНО И МУЗИЧКО
СТВАРАЛАШТВО**

**КЊИЖЕВНИ И МУЗИЧКИ НОВАЋИ ЂИ ВРЕМЈА НОВА
– САВРЕМЕНА ВЛАШКА ПОЕЗИЈА**

АСТАЃЗ

АстаЃз дака ђе душ,
мј-ај спус са ну плинг,
ка н-ај врја,
јн ињима-мја
са фи фуаја а ђипје урма,
њиш пикура, њиш његура.

АстаЃз, дака ђе душ,
ка ајману ам са умблу,
пин висурљи грјеље,
пје шерју вјнатак ку стаљиле ђе сјрма.
Ну јешћ ту потуоју,
јн плинсу луманарилор!

АстаЃз, ђ-ај дус...
Јн варсату зуорилор,
м-ај јншелујит.
Ку вјерсу ђин пјепт, ц-јнбун...
Њишкјд н-о са фи зујтарја мја,
ка ној ђиспарциц н-ам мај фост.
Лумја са ва пјерђа,
стаљиле са ва стјнжа.
Јо, пасарје ђе аур ам са ма фак,
пања ла ђиње ка са збуор,
повјаста нуастрја са ну о пјерђем...
Ка ној ам фост Суарљи ку Луна,
суфљету шј ињима.
Ну ма зујта, пања ла ђиње аш ажунжа.

Љубинка алу Миле, Мосна

ДАНАС

Данас ако одеш...
Рекла си ми немој плакати.
Знам да не волиш
у мом срцу,
бити задња страница књиге,
Ни тачка, ни тишина

Данас ако одеш...
Ко луталица ђу ходати,
с тешким сновима небом
Плаветним сребрних звезда.
Не можеш ти бити, спокој у плачу
Свећа воштаних.

Данас си отишао...
У зори просутој,
Преварио си ме.
С тугом посред груди.
Обећавам, мој заборав никад нећеш бити
Јер растанак нисмо хтели.
Људи ђе умирати,
Звезде погасити,
златна птица ђу постати,
са срцем стиснутим, теби долетећу
да нам се прича не погуби.
Били смо Сунце и Месец,
Срце и душа.
Не заборави ме, до тебе стићи ђу ја.

Љубинка Димитријевић, Мосна

ДОРУ КРУД

Ћ-ор трјеча мулт ђе кйнд њ-ам йнтйльнйт,
Са шћи ка пуаће, шй м-ам отравит.
Тот ђе амар прја мулт
Шй ђе дору крунт
Са шћиј нанă, ту м-ај омуорйт.

Ћ-ој вјења ла миње са ће вăд
Ла ојкј, н-о са пуот са крјед.
Тот аж урједза
Йн зуорј, ђимињаца
Ће драг јо н-аж мај шћија.

Кйнд о с-апринд дору ацйцйјат
Са ардă, ка мулће јо љ-ам адунат.
Уну са одојисаскă
Шй са мă војаскă
Ће тот рăу, јел са мă пазаскă.

Да акуша врјемја, ја м-је варујкă
Ја м-йнвацă, шй мулт м-ажутă.
Шй аж ашћепта
Богацйја мја
Думњедзăу мј-о ва адуча.

Немања алу Испир, Буор

НЕЗРЕЛА ЧЕЖЊА

Буде ли прошло много од кад сам те упознала,
да знаш да сам се можда отровала.
Све због горчине тешке,
и проклете чежње,
Знај драги, отровао си ме.

Будеш ли дошао да видим те,
очима веровати нећу, не.
Само ћу срећно клицати,
још од јутра причати
Своју срећу нећи порицати.

Кад се буде распламсао мојих чежња плам,
да гори, јер их дуже време сакупљам.
Једна само нек остане ту,
и она нек ме воли сву,
и да ме чува у добру и злу

А сад ми је време, другарица стара,
она ме учи и о мени се стара.
И чекала бих то,
моје богатство,
можда ми га је наменило божанство.

Немања Испировић, Бор

ИЊИМА МАРЕ ЛА КОПИЈ ЙН СРБИЈЕ

Ну ма йнтрјеба,
Че је йн ињима мја!
Йн ињима мја јестă о флуарје,
Ши о сăрутарје,
Ун пуом йнфлурит,
Ши Суарје ла рăсарит!

Ну ма йнтрјеба,
Ла карје ињима јаш да!
Јаш да ла суора ши фраће,
Ла мујка ши ла тајка,
Ла туатă лумја бунă,
Ла тата ши ла мумă!

Ињима ла копији ђин Сйрбије,
Је маре ка ђалу,
Фрумуасă ка плају йнфлурит!
Вјасăла ка пăсăрика,
Ши кйнтă ка ландурика!
Копиј, ињима ђе Сйрбије сă пăстрац,
Ла алта царă са н-о дац!
Ка трају йн Сйрбије ал мај фрумуос.
Да йн стринăтађе грјеу ши лакрамуос!

Даниела алу Бăрбуљи, Кобишњица

НУ ПУОЦ ПИТУЛА МИНЧУНА

Ну пуоц питуала минчуна
Кйнд шй кйнд јасă њебуна
Шй дакă плуаја о плуаје
Пје помйнт ну сă спалă,
Пје образ фачă ималă,
Йн лумје багă уралă...
Шй дакă вйнту о шћерцă
Сă принђе шй јар сă вјеђе... ,

Снежана алу Пăтру лу Вава, Корбова

ВЕЛИКО СРЦЕ ДЕЦЕ СРБИЈЕ

Не питај ме,
Шта је у мом срцу!
У мом срцу је један цвет,
Један пољубац,
Процветало дрво,
И Сунце са истока!

Не питај ме,
Коме бих своје срце дао!
Дао бих сестри и брату,
Баки и деки,
Свим добрим људима,
Оцу и мајци!

Срце деце из Србије,
Је велико као планина,
Лепо као цветно поље,
Весело као птица,
Распевано као ластавица!
Децо, чувајте своје срце за Србију,
Не дајте га другој држави,
Јер је најлепши у Србији,
А тежак и уплакан у туђини!

Даниела Пејчић, Кобишница

НЕ МОЖЕ СЕ САКРИТИ ЛАЖ

Не може се сакрити лаж
Кад-кад исказује своју драж...
Иако је киша пере
На земљи не може да се опере,
На образу остаје мрља
Због ње невин страда...
И да је ветар одува
Тражи начин да се истина чува

Снежана Шолкотовић, Корбово

СТРИНАТАЋА

Стринатаће јешћ амарă
сă ђа Дуомну с-ну мај фиј!
Мйнаш лумја йн алтă царă
Пје миње ш-ај мјеј копиј.

Паринцй йн сат м-ашћатă
дору ињима мј-о арсă
ђ-а мја мумă, ш-ал мјеу татă,
ђе Сйрбије ш-а мја касă!

Йн сату мјеу кйнд ма баг
ђе драг марје жуок шй кйнт
сăрје ињима ђе драг
кă калк јо пј-ал мјеу пуомйнт.

Ам сă лукру пăна муор
копији с-ајбă ђе туаће
са шадă йн сату луор
ка је грјеу йн стринатаће.

Стринатаћа је фрикуасă
унпле ињима ђе дор
дору багă буала йн уасă
шй ма фаше јо са муор!

Марио алу Бора Пољак, Тополъница

ТУЋИНА

Туђино, сва од чемера,
Дабогда пуста остала!
Људе да дођу ти натера,
Мене си силом отела.

Мајка ме жељно чека,
Док патњом ваздух издишем,
За њом стегла ме туга нека,
За Србијом и огњиштем!

Кад у своје дођем село,
Од радости играм, певам,
Срце ми је опет цело
Јер газим земљом коју сневам.

Тежићу ја све док живим
За спокојем деце своје,
Док под туђим небом сивим
Храним оно што је моје.

Мени туђина језу ствара,
Груди ми пуни тугом,
Та туга лагано тело ми пара
Што чиним се вечним слугом!

Марио Пољаковић, Тополница

ЧИЊЕВА М-А СПУС

Комшију мјеу са дус њн Гермџије,
Ши баш мј-а фџакут пје воје мије.

Ј-а рџмџнс њеваста сџнгура џн пат,
Да јеу пје аја абја ам ашћептат.

Времја јерја мџндра примовара,
Ши јеу џнчепуј сџ ма дук џн туатџ сара.

Акуоло ма сџтуруам џе фрумушацџ,
Ши стам туот ку комшика мја џн брацџ.

Пџна туамна ла ја баш џес м-ам дус,
Да чињева м-а вџзут ши ла комшиу м-а спус.

Кџнд а веџит акасџ а луат-о ку фрика,
Ама ја луј ну ј-а спус џнимика.

Њич јел мије џнимик ну мј-а спус,
Ама акуоло џндџрат ну мај с-а дус.

А рамџнс а касџ сџ-ш вадџ ши џе фатџ,
Да јеу ку ја мај њ-ам вџзут кџћодатџ.

Ја агунча туот џм спунџа мије,
Да кум ј-а фост суфљету јџ шћије.

На путут јел сџ о џа џн рџнд,
Да јеу џнбџтриџиј ш-акума џм виње џн гџнд.

Слободан алу Милџ алу Кољџцџ, Табаковџц

НЕКО МЕ ЈЕ ОДАО

Мој је комшија отишџ у туђину,
Не слутивши сву моју милину.

Код куће оста му невеста млада,
Неверна беше њему, а мени рада.

Мирисаше нам пролећна јутра
Ми волесмо се тако да не мислимо на сутра.

Лепог јој се лица не могох нагледати,
Чар загрљаја не успех сагледати.

Крај ње се будих до у јесен позну,
Али неко о нама исприча причу грозну.

Комшија кући дође намеран све да сазна,
Она рече да то је прича празна.

Мене да пита није хтео,
Ал' одлучи остати дому живот цео.

Остаде да бригу о породици води,
Ми још каткад успевасмо да се сусрет згоди

Мени се исповедала о свему,
Јер срце јој не припада њему.

Он није мого да је смири,
А мени се та жена још и данас мислима шири.

Слободан Цветић, Табаковац

ВИЈАЦА ЛА САТ

А вењит о времје ра,
Њ-а факут вијаца грја!
Тињеришу с-а рарит,
Карје с-а дус н-а мај вењит!
Сă баћем аринђиљи,
Сă қјемăм бјерзйљи,
С-апринђем фăљинариљи,
Сă баћем туобиљи,
Сă стрйгăм ла лумје йн сат
Кă н-авјем бăјат ње йнсурат,
Њић фатă ње мăритат,
Њић копил ње боћезат!
Кă лумја са йнпуцйнат,
Ај ћињерј с-а йнстринăт,
Шй сату пустйј а лăсат!
Паркă айћ ну рăсаре суариљи,
Паркă айћ ну йнфлуор флуориљи,
Паркă ну йнгăлбиљеск гутујиљи,
Паркă ну са мај фак зуориљи!
Ардă-л фоку њ-аша нăказ!
Стă-м ку лакрима пје образ!
Кйнд дă-м уојкји ла окуол,
Вјеђем нума сату гуол!
Ну фăће-ц копиј ка ној,
Са фăће-ц уну ор дој.
Фăћец копиј ћинћ шй шасă,
С-авјец драгосће пингă касă!
Сă вă фије ињима пљинă,
Сă ну трајиц ку суспинă!

Борикă врăкњану, Вракна.

СЕОСКА ЧАМА

Дошло је тешко време,
Живот претворило у бреме!
Младеж се проредила,
У бели свет је отишла!
Звонима огласимо,
Родама јавимо,
Фењерима осветлимо,
Бубњеве лупајмо,
Нека свако у селу зна
Да момка за женидбу нема,
Девојку прстен да дă,
Децу да буду крштена!
Мало је људи испод трема,
Док младост за бег се спрема,
У селу јој пустош дрема!
Као да овде сунце не уме да гране,
Као да руже не цветају више,
Као да дуња не жути и мирише,
Као да кад смркне не зна да сване!
Да ову муку гром убије!
Суза више не престаје!
Кад гледамо околину,
Осећамо сву празнину!
Нас пустош растужује,
Једно дете мало је.
Нека се деца рађају,
И кућу увесељавају!
Да срца вам срећно куцају,
Да као наша не јецају!

Боривоје Илић, Вратна

ПАСАРИКАЌ ЊЕГРИШИКАЌ

Пасарика мика,
мика његришика
Риндурјао, риндурјао,
мај ај њн арипј мјећао?

Збуорј ту прѣста мунће
ши прѣста мајрј мулће
Шѣ ку марје кин ће ѡнтуорш
пра а нуаштрје вај ши шош.

Кѣнд пра ћиње ће вадзурѣм
минћа ној о ѣимпједзѣрам
ши шерју ѡнсѣњинаш
дзѣва њ-о лунжиш ши њ-о луминаш.

Туот кѣнпу сѣ помјењи
Туот ше-ј вију ѡн краш сѣри
ши спусѣ: мѣндрѣ је вјаца,
Шѣ мај мѣндрѣ ћињерјаца.

Рѣсунѣ кѣнћѣшиљи прѣста појењ
звѣдује пра тоц саћењ,
да мај мулт пр-ај болнавј
са ћа Думњедзѣу са ње вињ мулц ањ!

Невенка алу Рајкоњ, Витоњица

ЦРНА ПТИЧИЦА

Мала црна птичице,
да ли ти је крило још снажно?
Ти тако високо летиш,
Брзо, лако и одважно.

Прелећеш преко високих планина,
и многих мора,
Да би се вратила назад,
До наших поља, ливада и гора.

Кад видесмо твоје витко тело
како по небу кружи,
Дан нам одмах беше лепши,
ведрији и дужи.

Сва природа и све живо
на ноге скочи и рече
Диван је и леп живот,
а најлеше је кад си млад.

Твоја је песма лековита
за све људе који у селу живе,
Дао Бог да ти се сви овде
још много лета диве!

Невенка Рајковић, Витовница

Повјесџиљи Влахилор – Влашка проза

Немања алу Испир: Фйну

Ам авут йн врјемурљи аља ливједз йн Киљимјенц. Кă туатă лумја а авут атунча луокурј йн Киљимјенц шй ње дучам са косйм шй с-адунăм фйну ђе вач. Јо м-ам дус ку уому мјеу, ку деда Фанă. Јел а косйт, јо ам факут фуоку ш-ам пус уала ку фасуј. Кă атунча врјемје ђе дучај шй доуо, три нуопц пăнă ну исправјај тот лукру, ну ђе йнтуорчај акас. Јел а косйт, јо дупа јел адунам фйну ускат. Пј-уормă адунам копјецăљиљи, фачам поркуајиљи шй ла исправјење йнкаркам йн кар. Ама а мај уђит о парђе ђе фйн чă ну с-а ускат шй чйкă уому-мју: „Анђо, ној са ње дучăм пăнă акас с-адучăм ун кар ђе фйн, да са ње йнтуорчăм пје уормă са йнкаркăм аста чă уђешђе“. Аша ш-ам факут. Њ-ам йнтуорс акасă, ам гуољит фйну ла штал шй ђелок њ-ам йнтуорс йн Киљимјенц, ђесупра ђе ораш. Ам адунат копјецăљиљи ч-а уђит ш-ам йнкаркат кару, ама пăнă уна-алта ној ам йнсарат.

Ам кобуорйт пје Киљимјенц йн ваље пăнă ам тунат йн Вајуга. Да Фанă йм спуње: „Анђо ту кулкă ђе, кă ај остањит туатă зоуа“. Да јо, уње са ма кулк, кйнд ну мај пуот ђе урит. Њам н-ам војит нуапђа са друмуј.

Кум ам трјекут отару вајуцй ш-ам тунат йн отару куорбови, јар спуње Фанă: „мă Анђо кулкă ђе, ну-ц мај фије урит, кă акуша сйнђем пје луокурљи нуашђе“. „Јо ну ма кулк пăнă н-ажунцăм акасă да ту кулкă ђе“ - ј-ам зйс.

Јел остањит, с-а дат йн дунгă шй ђелок а адурмит. Ној ам ажунс ла иђечйљи нуашђе, кйнд јешйрă ђин иђечă, йн друм дој уамињ шй плъекарă катра ној. Да јеј луминă ку фјежњику шй јо-ј вăд ка акуш кум ва вăд пје вој. Ма гйнђеск јо сйнгурикă ку миње: „ййу Анђо уње виње ашђа да шй Фанă баш аша ђелок адурми“. Да јеј тајно-мајно, тајно-мајно пăнă ну ажунсăрă пăнă-н потрива ла жугу мјеу шй одатă сă ђеспарцйрă. Да ној атунча, а дојиља н-ам авут фйн мулт. Кару пљин атйта кйт са пуот са ма ујт ђин кар йн жос. Шй-ц спун јеј ђодатă сă ђеђерă аша ђ-алăтурј. Уну пиђинкуа, алту пиђинколо, да боји статурă. Паркă ји йј оприрă. Јо фуга ма скулај йн цанункј шй ма ујт карје сйнт ашђа, да пје јел ну-л скуол. Ма гйнђеск: „Дуамње ашђа врја са ње ђа фуок ла кар“. Кйнд одатă ма трасă уну ђе пичуор.

Јо ма йнтуорсăј фуга, са ма ујт йн дарăту карулуј карје јестă, кйнд коло ну је њима.

Сă скулийă шй Фанă. Чйкă: „чă је Анђо, уње плъекаш?“ Зйк еђе аша шй аша. Чйкă јел: „Мăре ц-вјењи цйје суомн шй кукајиш“. „Мă ну м-је суомн њич акуша, да ну кукаји кă-ј вазуј чйње шђије ђе уње“ – йј распунд јо.

Сă слобуозй јел ђин кар. Сă ујтйă йн коло, ну је! Сă ујтйă йнкуа, ну је! Да боји шăд, ну мишкă. Чйкă јел „Мă Анђо цй сă пару“. „Мă уомуље ну ми сă пару, кă-ј вадзуј амйндой тăјнујинд шй гйнђи кă дој уамињ ђи ла ној ђин сат плъекарă ла Вајуга. Шй кйнд вјењирă ла жугу бојилор уну о лувă йнколо, алту йнколо шй акуша ну мај је њима“.

Ласă аја копилу мјеу, ма са вједз пје уормă кйнд са сă сује Фанă йн кар. Боји стă йнцапјењиц. Кум пуње јел пичуору са сă сује, боји плъакă. Кум кађе јел боји јар шăд. Сă опинђешђе јел са сă сује, чăва йл трацă ђе пичуор. Леле, леле, копилу мјеу, м-ам спомйнтат шй јо атунча. Ам вадзут шй јо ка аја ну је бун, кă аја ну сйнт уамињ калумја.

Фанă сараку, мај сари о датă, да јо-л апукај ђе гуљер ла камашă шй-л ажутај са сă сује пје фйн. С-ауза ђин сат кокуошй кйнтйнд, да шй боји проплъекарă. Еђе аша ам скапат.

Немања Испировић: Сено

Имали смо у то време ливаде у атару Киљимјенц. И људи из осталих села су имали тамо њиве, па бисмо одлазили да косимо и сакупљамо сено. Ја сам ишла са својим мужем, деда Стеваном. Он би косио, ја бих заложила ватру и скувала пасуља за ручак. Некад бисмо ишли и тамо два, три дана преноћили док не завршимо сав посао. Он је косио, а ја бих за њим скупљала суво сено. Тако бих од сакупљеног сена правила гомилица, а онда те гомилице утоварали бисмо у воловска кола. Међутим остао је још један део сена које није успело да се осуши и каже мој муж: „Анђо, да одемо ми до куће и истоваримо једну приколицу сена, па да се вратимо по ово што је преостало“. Тако смо и урадили. Вратили смо се кући, на тавану штале истоварили сено и одмах смо се вратили за Киљимјенц који је у близини града. Покупили смо остатак сена и утоварили у приколицу. Међутим док смо све позавршавали већ се смркло.

Спустили смо се низбрдицом из Киљимјенца и дошли до уласка у Вајугу. Тада ми је Стеван рекао: „Анђо, лези и одмори, јер си се данас добро изморила“. А ја се мислим, где ћу заспати, кад не могу више од страха. Никако нисам волела ноћна путовања.

Како смо прошли вајушки атар и ушли у корбовски, опет ће Стеван: „Лези бре Анђо, не страхуј више јер смо у нашем селу сада“. „Нећу лећи док не стигнемо кући, а ти лези ако желиш“ - одговорила сам.

А он изморен, како је легао тако је и заспао. Ми смо стигли до наших багремара, кад су из њих изашла на пут два човека и упутила се ка нама. Они осветљени фењером и ја их видим као што вас сада видим. Мислим се: „Црна Анђо где је Стеван овако брзо заспао, а они баш ка нама иду“. А они чаврљаше све док нису стигли у правцу јарма и ту се раздвојише.

Ми тог другог пута нисмо имали много сена. Таман толико да си могао да видиш шта се око приколице дешава. И кажем ти ја, одједном кренуше они поред кола. Један са једне, други са друге стране, а волови стадоше. Као да су их они зауставили. Ја се одмах усправих на колена и гледам ко су сад ови, а њега не будим. Мислим се: „Боже да нам не запале ови сено“. Одједном ме један од њих повуче за ногу.

Брзо се окренух да видим ко је то иза кола, али тамо не беше никога.

Пробудио се и Стева, каже: „шта ти је Анђо, где си кренула?“ Рекох, ето тако и тако стоје ствари. Одговара ми он: „Ма теби се приспавало и уснила си то“. „Аман, нисам очи склопила, нити ми се сада спава, ко зна од када сам их видела“ – одговорих му ја.

Спусти се он из кола. Погледа на тамо, нема никога! Погледа вамо, нема никога! А волови стоје, не мрдају. Каже он: „ма Анђо учинило ти се“. „Аман човече није ми се учинило, јер сам их видела како причају и помислила сам да су двојца из нашег села кренула за Вајугу. А кад су стигли до улара један је кренуо десном страном а други левом и сада нема више никог“.

Него пусти то, дете моје, кад је Стева хтео да се попне у кола. Волови ко окамењени, али кад год покуша да се попне они крену. Кад он падне, волови се зауставе. Он стави. Напне се он још једном да скочи у приколицу, ал га нешто вуче за ногу. Јао, јао, дете моје, много сам се тада уплашила. Видела сам да нису чиста посла и да они људи нису прави.

Јадни Стева скочи још једанпут а ја га шчепав за крагну кошуље и помогла сам му да се попне на сено. Чули су се петлови из села како певају, тада су и волови кренули. Ето тако смо се и ми спасили.

Нешица Пауновић: Каскату

А фост ун уом шй о мујарје шй кйнд а фост јеј ла о шйдзйтуарје уому а вадзут ка мујарја луј а каскат. Йнурма јеј а каскат ун уом шй јел а гинђит кѧ а ѧла уом је ибомњику лу мујарја луј шй кѧ аша сѧ шоломођеск.

С-а рашйт јел са атйрње мујарја йнтрун љемн шй с-о факѧ дѧ рйс. А луват мујарја шй а пљекат прйнгѧ друм. Ама ну ј-а спус ше катѧ пр-аколо. А ажунс лйнгѧ ун фаг ма фагу н-а авут крјанђе мај дѧ атйрнат. А мѧрс јеј прѧ друм шй а дат прйстѧ о салкѧ ма јеј крјанжиљи а фост прја супцѧрј.

Уому а луват мујарја шй а пљекат йнаинђе сѧ кађе љамн ку крјанђе буње д-атйрнат. А мѧрс јеј аша шй н-а мај путут сѧ афље љамн бун, уну а фост скурт, уну ку крјанжиљи прја йнсус, уну ку кријанжиљи супцѧрј.

Кйнд а ажунс ла ун шѧруоњ рйклат мујарја а йнтрабат уому: „Дйше, уомуље мјерж ку миње дй ла љамн ла љамн ка каскату дй ла уом ла уом?“

Кйнд а аудзйт уому аја, ј-а дат йн гйнд ка а йнцаљес грјешйт шй с-а ласат дѧ атйрнат. Шй аша дйпа а трајит биње ку мујарја луј.

Нешица Пауновић: Зевање

Били један човек и једна жена и једном када су били на некој седељци човек је видео своју жену како зева. После ње је зевнуо један човек и он је помислио да је тај човек љубавник његове жене и да тако шаљу знаке један другоме.

Решио је он да осрамоти своју жену тако што ће оставити да виси на неком дрвету. Повео је путем, али јој није рекао куда су се упутили. Стигли су до једне букве, али буква није имала ниже гране. Ишли су они даље и наишли на једну врбу али су њој гране биле танке.

Човек је ишао даље са женом тражећи дрво погодно за то што је наумио. Ишли су они тако и нису могли да нађу погодно дрво, једно је било ниско, друго много високих грана, треће пак танких.

Када су стигли до једног разгранатог храста жена је упитала: „Зашто идеш са мном од дрвета до дрвета као зевање од човека до човека“.

Када је човек то чуо, схватио је да је погрешно разумео и одустао је од тога да осрамоти жену.

И тако су даље живели у добру до краја живота.

Проф др Димитрије О. Големовић: Путујући музичар Богоје Царијевић

Чињеница да је традиција колективна творевина, која се на најбољи начин испољава тек у стваралаштву појединаца, упућује истраживача да им посвети посебну пажњу. Да то размишљање није страна ни самом народу, проверено је више пута – приликом проучавања наше традиционалне народне музике, када би на молбу истраживача да нешто запевају или засвирају, иако би то и учинили, сељани ипак помињали неке друге, по њиховом схватању даровитије народне извођаче.

Ови пак, свесни своје даровитости, одвајкада су проналазили начин да им музика постане и извор прихода, односно средство за обезбеђење егзистенције, што је од њих неминовно створило својеврсне професионалце. Такав начин бављења музиком учинио је да се у музицирању ових људи јављају и неке само њима својствене особине, које су с обзиром на старост њиховог занимања, такође постале традиционалне, па тако и вредне за проучавање (о чему ће касније бити више речи).

Професионалних свирача у нашем народу чини се да је било одувек. Њихов третман у односу на сеоске свираче разликовао се првенствено у томе што су за своје услуге материјално награђивани, док ови други то нису. Осим тога, различите су биле и прилике као и места где су свирали, тако да су професионалци учествовали на свим већим светковинама у околини и шире (слава, свадба, игранка на вашару и тсл.), док су сељаци – свирачи углавном забављали себе и своје комшије, најчешће невезано за неку посебну прилику.

Размишљајући о правом типу народног професионалца – музиканта, а имајући при том у виду музичаре широм наше домовине, чини се да је то највише влашки свирач, код кога је у већој мери него код било ког свирача из других области, испољено јединство народне и тзв. народне професионалне музике. У том смислу драгоцено је било познанство са Богојем Царијевићем (1918. година, село Велесница у североисточној Србији), остварено јула 1983. године.

Појава овог свирача, која као да је у наше време залутала из далеке прошлости, сведок је непрекинутог тока једне вишевековне праксе. Он као да се ту обрео неким случајем, свирајући на виолини чији је звук појачан малим батеријским појачалом, кога свирач носи закаченог за ремен који је пребачен преко рамена. Када сам први пут видео Богоја и чуо његову свирку, на перону аутобуске станице у Кладову, то ми се учинило нестварним, као да је у питању реинкарнација неког средњовековног путујућег музичара.

И тако решио сам да се позабавим Богојем и првом приликом се нађох са њим, да на миру и натенане обавим разговор и снимање његове свирке. У тексту који следи изнећу нешто од тога што сам сазнао и закључио на основу обављеног интервјуа.

Богоје Царијевић никада није обрађивао земљу нити чувао стоку, већ је живео искључиво од онога што заради свирајући на разним светковинама диљем Крајине и Кључа. Музиком је почео да се бави још у раној младости, као дечак од једанаест година, када му је – на сопствено тражење, отац дозволио да

Богоје Царијевић

учи да свира на виолини, код тада познатог свирача из села Љубичевац, Јована Балачикића. Стари цигански музичар је том приликом са Богојевим оцем склопио и двогодишњи уговор, да научи малишана да свира „за игранку“, а за то му је платио једном свињом.

Ово учење, како је то у народу и уобичајено, није садржавало часове, већ је дечак био принуђен да „краде“ музички занат од мајстор Јована, што је чинио приликом разних свирки у којим је учествовао у оквиру малог ансамбла, састављеног од три виолине, мале трубе и бубња. По завршеном „школовању“, Богоје се прикључио тада такође чувеном свирачу из Љубичевца Милораду Стегаревићу, са којим је уз пратњу једног бубњара, у периоду од шест година, прокрстарио читаву североисточну Србију. И ова пракса, иако је била плаћена само надницом, као да је у питању неки пољопривредни рад, била је корисна Богоју, јер му је помогла да стаса у солидног музичара, па га је оспособила да се осамостали и оформи сопствену „банду“. Са њом и другим ансамблима, од који је последњи у свом саставу имао чак и електричну гитару, Богоје је свирао низ година, а од 1980., када је набавио поменуто батеријско појачало звучног

Батеријско појачало minstrel

„Озвучена виолина“ са додатим микрофоном

имена *minstrel*, којим је озвучио виолину, али и себе, да може да пева уз помоћ микрофона он све чешће свира сам.

Разне су и многоброје прилике код Влаха да се музицира. Читав њихов живот, па чак и смрт праћени су свирком разних инструмената,¹ а неретко и песмом. Будући да и песма најчешће има инструменталну пратњу, као за то највише одговарајућа, јер омогућава да исти човек истовремено пева и свира, јавља се виолина, односно *lăuta*, како је на своме језику најчешће зову влашки свирачи.²

¹ О инструментима и инструменталној музици Влаха више је говорено у: Димитрије О. Големовић, „Инструментална традиција Влаха“, *Развитак*, бр. 4-5, Новинско-издавачка организација ООУР „Тимок“, Зајечар 1983, 87-93.

² Занимљиво је да се и код средњовековних европских професионалних свирача *минестрела* и *жонглера*, на шта највише подсећа пракса овог влашког музичара, као пратећи најчешће јаљају инструменти са жицама *виела са гудалом*, *келтска лира* и *лаута* (А. Маџабег, „Trubaduri i truveri“, поглавље III, *Srednjovekovna pesma od XI do XIV stoleća*, MUZIKA. Ljudi, instrumenti, dela, Beograd 1960, 366). Слично је било и са руским *скомрасима*, професионалним путујућим музичарима, који су своју песму пратили на гудачком инструменту, названом *гудок* (*Muzička enciklopedija*, sv. 3, Zagreb 1977, 366), као и са путујућим забављачима и музичарима на средњовековном српском двору, под називом *скомрах*, *гудец*, *свиралник*, *свирац* или *прасковник* (Roksanda Rejović, SRPSKA MUZIKA, UMETNIČKA. Muzika feudalnog doba, *Muzička enciklopedija*, sv. 3, Zagreb 1977, 430).

У новије време, све до Другог светског рата, на простору данашње Македоније, пракса путујућих музичара такође је била широко распрострањена. То су најчешће били слепи људи, који су своје умеће развили до највишег професионалног нивоа, а који су такође свирали на гудачким инструментима, најчешће на инструменту под називом *гусла*. О једном таквом музичару пореклом из Прилепа, по имену Апостол, написана је обимна студија, у којој су до танчина описане прилике у којима је он живео, како је учио да свира, његовом музичком репертоару (Бранимир Русић, *Прилепски гуслар Апостол*, Прилози проучавању народне поезије. Посебна издања бр. 2, Београд 1940).

Влашка музика показује велико богатство и разноликост, што се посебно одражава у репертоару влашких свирача. Ако се говори о делу репертоара који се изводи искључиво инструментално, најчешће су то мелодије народних игара. Тако, на пример, Богоје свира: *Циганчицу* (пример бр. 1), *Стару Влајину*, *Девојачко*, *Буковчанку*, *Бугарско коло* (пример бр. 2), *Кћула* (у преводу – чобанска шубара) и др., а начин на који то чини, у најбољој је традицији влашке музике: брзо, бравурозно и са пуно орнамената.

У свирци многих професионалних музичара, без обзира на крај одакле потичу, па чак и на инструмент на коме свирају, често се јавља појава имитирања других инструмената. Разлог за то могао би се тражити како у жељи за подражавањем, тако и у тежњи да се обогати репертоар тиме што се учини музичким занимљивијим и забавнијим. Такво је и коло *Џумпој/ Кјараба (Гајде)*, карактеристично по појави двогласа, оствареног кроз мелодију и пратњу у облику ритмизираних бордуна (пример бр. 3).³

Многе од песама које изводи овај музичар припадају стандардном репертоару његовог краја, који у првом реду карактерише баладни садржај. Текст је римован и груписан у произвољно формиране целине од по неколико стихова, од којих последњи заокружује строфу (пример бр. 4). Ово извођење одликује наглашен импровизаторски карактер.⁴

Још већи степен импровизовања Богоје и други влашки свирачи показују састављајући нове песме, нарочито када то чине на лицу места, без претходне припреме. Тако за основу нове песме, овај музичар узима напев од неке која је већ позната, о чему сведоче његове речи: „Има на пример *арија*. Они су певали другу песму на ту арију, ал’ ја сам додао нове речи“. У његовој пракси, заснованој на различитим мелодијским, а неретко и језичким моделима (формулама), умеће музичара долази до врхунца.⁵

С аспекта импровизације нарочито су занимљиве песме за мртве, у којима се, слично црногорском тужењу и лелекању, описује много тога у вези с умрлим, као што су то на пример његове карактерне особине, разне епизоде из његовог живота, све до разлога његове смрти и описа како је до ње дошло. Музичирање за умрлог има неколико фаза, почев од оне кад он лежи на самртном одру, преко свирке која се изводи на путу за гробље (пример бр. 5), а напослетку и песма која се изводи пред његово спуштање у гроб (пример бр. 6).

Помен имена неког човека, осим у песмама за мртве, присутна је код Влаха и у песмама друге – опште намене. Оне су код Влаха веома популарне, па их они често наручују код музичара, што највероватније потиче из жеље да се име неке особе помене пред већим бројем људи. У овој појави, осим жеље за својеврсном афирмацијом неке особе, бар кад су у питању песме за мртве, највероватније се крије одувек присутна човекова жеља да надвлада смрт.

Народни музичари одувек су морали да буду и забављачи, па су осим већ поменуте праксе да имитирају друге инструменте, у свој наступ уносили неке ванмузичке елементе (глуму, плес и сл.), или су пак састављали песме шаљивог садржаја. Таква је и Богојева песма „о пијаницама који само пију, а неће да раде“, за коју и он сам примећује да пошто је изведе, присутни људи прате коментаром: „Е, то је моја песма“.

Иначе, све песме се не наручују подједнако, што првенствено зависи од узраста оних који то чине. Старији људи увек су волели старије и дуже, док млади – у складу са својим годинама и темпераментом, наручивали су новије песме краћег трајања, које су најчешће имале шаљив садржај.⁶

³ Пракса имитирања гајди није ретка ни код свирача на другим инструментима, а позната је и код већ поменутог Апостола, за кога су говорили да је за време имитирања овог инструмента слушалац „добивао утисак као да пред собом има изврснога гајдаша“ (*ibid*, 30-31).

⁴ Сличан начин импровизовања запажа се и код Апостола (*ibid*, 23). Иначе, о овом и о другим елементима народне вокалне импровизације, више се може наћи у: Dimitrije O. Golemović, „Narodno pevanje između improvizacije i postojanosti“, *Zbornik radova sa simpozijuma „Folklor i njegova umetnička transpozicija“*, Beograd 1991, 95-125.

⁵ Упоредити са: Dimitrije O. Golemović, „Narodno pevanje...“, *ibid*, 95.

⁶ И овде се примећује велика сличност са праксом музичара Апостола, где су „старији Срби волели да чују песме о својим јунацима, а жене неку побожну (...) или неку тужну“, док је омладина „поред јуначких песама, често желела да чује љубавне, обично шаљиве, али и раскалшне, ако није било присутнога женскога света и озбиљних, старијих људи“ (Бранимир Русић, *Прилепски гуслар Апостол...* 21).

Музичка пратња Богојевих песама, у складу са влашком музичком традицијом која је једногласна, креће се у унисону са деоницом гласа, с тим што повремено долази до њиховог разилажења и благе хетерофоније као звучног резултата. Песма најчешће почиње инструменталним уводом, после кога следи певање мелостихова, груписаних у мелострофе, „прошараних“ инструменталним интермецима.

Веома изражена карактеристика неких песама је да им свака мелопоетска целина, слично традиционалном епском певању уз гусле, почиње својеврсним узвиком на слогу „ај“, „еј“ и тсл., који има улогу да привуче пажњу присутних (пример бр. 4).⁷

Оно што би код Богоја, као професионалног музичара, требало посебно истаћи је његова саживљеност са виолином. Осим у виртуозности музицирања, она се посебно истиче у појави прештивавања инструмента, као нужној у извођењу неких нумера. Примећена скоро искључиво код професионалних свирача, ова појава је веома честа и код Богоја. Најједноставнија промена штима односи се на снижавање висине највише жице за велику секунду, тако да су у том тренутку жице његове виолине наштимоване на следеће тонове: Fis-cis₁-gis₁-cis₂ (примери број 3 и 5).⁸

За извођење *Бугарског кола* (пример бр. 2), жице је, како каже Богоје неопходно „покварити“, тако да су наштимоване на: As-es₁-as₁-c₂.⁹

*

Богоје Царијевић, виолиниста из североисточне Србије, са својим широким репертоаром, којег изводи у различитим приликама, а такође и начином на који то чини, није усамљен у његовом крају, о чему сведочи и пракса других влашких свирача. Отуда поменуте карактеристике Богојевог извођења, од којих је најизраженија смисао за импровизацију, не треба приписивати само њему, већ и традицији којој припада, као и чињеници да се ради о својеврсним професионалцима које карактерише изражена слобода у музичком обликовању.

*Рад је први пут штампан 1992. године: Димитрије О. Големовић, „Путујући музичар Богоје Царијевић“, *Развитак*, бр. 3-4 (188-189), Новинско-издавачка организација ООУР „Тимок“, Зајечар 1992, 120-127

* Аутор је професор Универзитета у пензији, етномузиколог и композитор

Димитрије О. Големовић:

Ун лаутар друмаш Богоје Царијевић

Скрисуарја аста је нумитџ лу Влаху Богоје Царијевић, лаутару ђин сату Вељесњица, Сјрбија ђе рџсарит. Лукру ђе л-а лукрат јел је најђиту традицији ла лаутарј карје а друмујит вродатџ. Бе вијаџа, кинтарја луј, шђијерја ши фрумушаџа ла кинтарја луј је скрис ѓн скрисуарја аста.

Јел авут дар сџ пунџ уому ѓн кинђек. Богоје а трајит ку инструменту луј. Јел а стрѓнс куорзѓљи дупџ ђе фјел ђе кинтаре а кинтат. Ла аша кинтаре јел ј-а зис „њеођитџ“. Кум бунаре о куардџ а стрѓнс-о пуџин, ла алтџ уорџ стрѓнђа ѓнкџ о куардџ.

⁷ Слично је и код „старих“ песама гуслара Апостола (*ibid*, 34-46).

⁸ Штим виолине нижи је за малу секунду од уобичајеног, што је резултат тога да га свирач није ускладио са неким инструментом који има „исправну интонацију, каква је, на пример, хармоника.

⁹ Занимљиво је да се пракса прештивавања инструмента среће и код локалних гајдаша (Димитрије О. Големовић, „Гајдаш Димитрије Перѓћ“, *Развитак*, бр. 5, Новинско-издавачка организација ООУР „Тимок“, Зајечар 1985, 85-86).

Циганчица

• 155

Violina

11

i td.

Бугарско коло

• 96

Violina

11

i td.

Гумној

• 120

Violina

11

i td.

Am o mindră în Tăkija / Имам драгу у Текију (песма)

• темп 120

Glas

Violina

Aj!

Am o mind-ra in Te-ki - a, ka-re mia go - lit pun-ga;

Si u-na di pi la nuk, ce mia dat gu - ra su mult.

Am o mindră în Tăkija,
karje mj-a goljit punga.
Ši una pi supt nuk,
će mj-a dat gura prja mult.
Ši una đin Kārātaš,
a dje dojlja đin oraš.
Š-a đe tri din Džādžārac
Ši una la Vrbica Mikā
Ć-am jubit-o fārā frikā,
ši una la Vrbica Marje,
m-a lasat fārā pāralje.
Lāsa-j draku sāj mānīnče,
kā lj-a fost gurica dulče
ši ku jelje mj-a fost binje.
Ši vro patru Korbovjenje,
muarje najka dupā jelje.
kīće fraće sīnt în srez
ka în Vājuga nu gāsāš
frumuljic în koturj
dragosće ku loviturj.
Ši una în Bīrluaga
Unde trag jeu tot la ja.
A đe dojlja în Rešica.
Š-aja arje un bārbat,
Inkā njima n-aflat.
Tuoc banji m-ja mīnkat.
Ši douo în Podvrška,
ši vro douo Podvīršćenje.
Ši vro patru Ungurenje.
Ši una pin Kamica.
A đe dojlja în Veljesnjica.
Tot am zis sa nu jubjesk.
Kum draku sa nu jubesk,
kind lje vād kā sāj sučesk
ši sāj prind pi la mižluok!
Lje vād kā arđe fok,
arje najka šarće uoj,
dupā jelje nu maj puot.

Имам драгу у Текији,
она ми је испразнила ђепове.
Као једна под орахом,
Увек ми давала усне.
И једну у Караташу,
А друга из града.
И трећу из Давидовца
И једну из Мале Врбице,
Коју сам љубио без страха.
и једна у Великој Врбици
Испразнила ми ђепове.
Нека су их испразниле,
јер су им биле усне слатке,
И мени су биле драге.
Имао сам чет'ри Корбовљанке
Умире браца за њима.
Колико их брата у срезу има
као у Вајуги нећеш наћи
лепотице по чошковима
Љубав с изненађењима.
И једну у Милутиновцу,
Код које често свраћам.
Имам другу у Решици,
Она је удата,
Још нико није сазнао.
Сав новац ми је појела.
И две из Подвршке,
И две Подвршћанке,
И четири Унгурјанке,
И једну у Каменици,
И друга из Велеснице,
Све сам рекао да их не љубим.
А како, до ђавола да их не љубим,
кад их видим како се увијају,
И у коло се хватају око струка.
Видим да су ватрене,
а браца има седам оваца
За лепотицама умирем.

Свирка за мртвог по путу

Rubato, ♩ = cca 132

Violina

i td.

Frunzuljica ka sipika / Луиће пада (песма за умрлог)

♩ = cca 72

Glas

Violina

Frun-zu-li-ca ka si pi-ka

a-du-na ka fur - ni-ka, kind moa-re na - re ni-mi-ka,

i td.

Frunzuljičă ka sipika.
Adună ka furnjiga,
Kînd muare n-are njimika.
Nu maj îš ja mînjilji îñ pjept,
Ši pj-a akasă lasă tot.
Nu îñtrjabă é-a lukrat
Or mošija a kumpărat.
Multă blagă m-ja adunat
Ši mulće kămăș a îñbrăkat.
Ši...

Лишће пада.
Скупљао је као мрав,
А кад умре, нема ништа.
Само има прекрштене руке,
А код куће оставља све.
Нико га не пита шта је урадио,
Да ли је имање куповао,
Колико је блага сакупио,
И кошуља има.
И...

Текст је записао и превео на српски језик Јован Пејкић, а редакцију извршила Снежана Челојевић.

АБЕТУРЉИ ВЛАХИЛОР – ОБИЧАЈИ ВЛАХА

Снежана алу Дањилă:

Кум с-а фăкут нунџи њн Праова ањи 1950 –1970.

Ла логодбă с-а вуорбит кускри (пăринџи мирјеси ш-ај лу њињере) кйнд сă факă нунта. Лăутари с-а томњит, ши букăтарју ши ла њињере ши ла мирјасă, кă њн времја аја нунта с-а фăкут њн обуору мирјеси ши њн обуору ла њињере. Пăринџи мирјесй а спримит дарурј дје нашу, муошу ши нунташи лор. Дје нунташи ла њињере а спримит атйтја дарурј кйт с-а вуорбит ла логодбă.

Кйнд с-апропијат стăмйна нунџи, думињекă пăнă њн нунтă ај ку нунта а дат вестје ла муошу ши ла кйцăва инш ај мај апрупје њин фăмиљие, сă ље ња урђуариљи њнкикитје ку флуорј, пљиње ње рăкјиу сă кјемје лумја ла нунтă. Лумја с-а кјемат ку аша вуорбје: „Бунă зăуа ам вењит сă вă кјем ла нунтă ла кутаре, ње сймбăтă пăна луњ“. А унплут пару дје рăкјиу, ш-ај дјин касă а бјеут рăкјиу, ш-а рăспунс: Вењим ла нунтă ку драг“. Карје н-а путут сă винă а спус пйнтру ње ну пуатје.

Аша с-а кјемат лумја њин касă њн касă пăнă ну ј-а кјемат пје туоц. Дака с-а њнтймплат са утје пе њињева сă-ј кјеме, ј-а кјемат жуој. Жуој пăнă њн нунтă с-а тăјат витјиљи, с-адунат астаље, клупе, пăтурј ши сљикурј ње њнкикит шатору. Фетјиљи ши бăјеџи а фост кјемац „њн кар“. Фетјиљи аље марј а мјерс ку тйрњиљи пин сат с-адуње флуорј ње фăкут кунуње ла пуорц. Кунуњили с-а фăкут вињер дупă амњаз да сймбăтă њимињаца с-а пус ла пуорц.

Сймбăтă пистă зй с-а пус уаљиљи сă фјарбă пје фок, да фриптура с-а дус куаптă њин питăрије(дји ла Влада питарју ор дји ла Тозикă алу Дањилă), дје ундје с-а луат ши пйња. Дје бјеут с-а спримит бутуоју дје вин ши ун бутуој мај мик дје рăкјиу. Да Анта алу Њинă, дјин Рăдăјвăц(авут пољикре-Може), а вењит њн бăтăтурă ла-ј ку нунта , ши карје аврут сă бја коктă ор клакер а кумпăрат дји ла Анта. Пје масă а фост ши сифонурљи дје апă. Карје а кјемат думињекă пăнă њн нунтă лумја, с-а дус сймбăта, думињекă ши луњ дјимињаца сă-ј кјемје ла нунтă, ку урђуариљи ње рăкјиу.

Пи ла доуо њасурј лăутарји а вењит њн бăтăтурă, ш-а кйнтат вјерсурј да пје уормă а пљекат лăутарји ку њињерљи ши вери луј с-адуње бăјăџи ши фетјиљи њн кар. Да мирјаса ку вăрујњиљи а мјерс пин сат, сă кјемје фјетје њн кар ши сă ље дја флуорј. Кйнд а фуршит ку кјемату туотнату с-а њнтуорс ла каса луј, нунташи а њнћепут са сă адуње ши с-а њнћепут ку жуоку ши ку весăљија. Кйнд с-адунат нунташи, с-а спримит плокону ње нашу ши ње муошу, ши туоц ку лăутарји с-а дус ла каса лу нашу ши муошу. Дје плокон с-адус тајеру дје фриптурă, ши о пйње, њнвăлујитă њн њăршав ње астал, карје с-адус њнтро мйна, да њн мйна ајлалтă о килă дје вин. Пје друм с-а урјезат атунђа мулт ла нунтă, ши кйнд ажунс ла пуартă ла нашу, лăутарји а кйнтат мај јут. Нашу ку ај дјин касă а аштјептат нунташи ку кила ње вин ши рăкјиу ши ку урјезату. Кйнд а тунат нунташи њн обуор ај ку нунта (њињерљи-мирјаса, ши пăринџи лор) а пупат мйна ла нашу ши ла туоц ај дјин касă, ши љ-а дат плокону. Нашу а луат данцу ши с-а жукат кйт аврут нашу. Нашу а скуос дје бјере, ши дупа аја, а пљекат нунташи ла муошу (мошоју). Ши ла мошоју с-а дус јар ку плокону. Јар с-а пупат мйна, мошоју а пуртат данцу, с-а жукат уорă. Ђи ла мошу с-а њнтуорс туоц њн обуор ла-ј ку нунта. Аколо с-а жукат, с-а весăљит пăнă ажунс времја ње њинă. Лумја с-а пус ла масă, ши аскултăтуорји а пљекат с-адука мйнкарја пје масă (супă, карње ку иријан, пиришуарје ши мацă унплутје). Ђињерљи ку вери луј ку плокону с-адус ла мирјасă, фăра лăутарј. Ла мирјасă а дат плокону, ш-а луат данцу ку мирјаса. С-а жукат уора ши кйнд с-а фуршит с-а петрекут њињерљи ку бăјăџи луј пăнă ла пуартă. Ји с-а њнтуорс њндăрăт ла нунтă луј ундје весăљија а цйнут пăнă њн нуаптје амйнат. Кйнд нашу ши муошу авут вуоје сă пљеђе, ај ку нунта ј-а петрекут ку лăутарји пăнă акасă. Атунђа лăутари а кйнтат вјерсу *петређерја лу нашу*.

Думињека дјенуаптје јар с-а кјемат нунташи ку урђуору дје рәкиу сә винә ла нунтә. Пәнә пи ла зәһе һасурј нунташи с-адунат ла нунтә. Туотнату а адус китјун дар дје һињере ши мирјасә. Атунһ с-адус тјигәј, уаље ку дулһецурј йн јеље, јоргање, кјебе, пәра һе апә ор һе вин...Дарурљи с-а ләсат пје ун астал, да аколо а фост вруну дјин фәмиљије мај апруапје карје а скрис пје артјие каре һ-адус. Дупә һе с-а жукат о уорә йн бәтәтурә, мирјаса ку нунташи ши ләутари с-адус ла о фјинтйна карје а фост мај апруапје с-ә ја апә йн кофә. Кофа а фост пусә пје о жуардә мај груасә, йнкикитә ку флуорј ши бусујуок. Ку мирјаса а адус апә ун копил мик, ши дје јел а фост спримитје цуаље дје дар. Кофа ку апә а адус-о йн собә ундје а трәбујит са сә йнбраһе мирјаса. Нунташи мирјесј ку ләутари с-адус ку плокону дупә нашу ши муошу.

Ла һињере нунташи јар аша адус дарурј, да дупә аја, кјнд с-адунат, а жукат уорә йн обуор, ши пје уормә а пљекат ку плокуањиљи дупә нашу ши мошу. Нашу ку наша адус доуо луминәрј, ши совоуон. Совоуону а фост пјнзә дје ун рјнд дје цуаље дје мирјасә. Муаша адус огљиндә пје карје а фост пус валу, аһе ку бумб, пләмадә, сәпун ши мируос. Валу а фост йнкрәцит дје мултје бјетје ку ацә рошије. Пје бата а дјин тјј кјнд с-а пус валу пје кап ла мирјасә, с-а пус ун шир дје галбињ дј-ај миһ. А фост мујере йн сат карје а штјиут сә факә вал.Туоц с-а йнтуорс йн уобору ла һињере. Суакра ку сокру а спримит рокјја дје мирјасә, пәпуһ, ш-а дат ла ун бәјат сә лје адукә ла мирјасә. Ђињерљи ш-а луат жуарда.

Суакра а спримит дје мирјасә галбињ, пје карје трәбује сә-ј пунә мирјесј ла гйт. Аша нунта спримитә ку ләутари а пљекат дупә мирјасә. Кјнд с-апропијат нунта дје обуору мирјесј, ја с-а бәгат йн касә. Ла пуартә пәринцј мирјесј ку нунташи лор а аштјептат кускри ку урјәзәтурј ши весәљије. Аһија с-а пупат кускри, са луат дје гйт ши туоц а пљекат йнәјинтја кәши ундје трәбује сә јесә мирјаса. Мума мирјесә а јешит ку пешкирје, ши лә-а пус пиљингә гйт ла һињере, ла нашу, ла муошу ши ла бәјату карје а адус рокјиа ши пәпуһи дје мирјасә. Наша ку муаша а тунат йнунтру, да ши бәјату ку рокјја ши пәпуһи пје карје лә-адус. Пәнә с-а йнвәлит мирјаса ләутари а кјнтат кјнтјеку *Ј-ац мирјасә зәуа бунә*.

Кјнд а фуршит мирјасә ку йнвәлиту, мума мирјесј а јешит афарә ш-а спус ла һињерје кә пуатје са сә вадә ку мирјасә пин гаура кији дји ла уше. Ђињерљи а привит пин ињел, ши кјнд а вәзут мирјаса, с-а йнтуорс ш-а аштјептат сә јесә мирјаса. Мирјаса а јешит ку копилу ку карје а адус апә, ши с-а йнкинат дје три орј, а удаг бусујуоку йн кофа һе апә, ш-а стропит һињерљи ши нунташи. Аша а фәкут дје три орј, ши аја сә спуње *кә удә мирјаса*. Кофа ку апа һ-а рәмјнс с-а вәрсат пје скәрј ши мирјаса с-ә йнтуорс йн касә. Дупә ја а тунат һињерљи ши а јешит амјндуој. Атунһ суакра а пус мирјесј галбињи ла гйт.

Галбињи дји ла пәринцј ји а фост пуш пје кордја албә ши пуш пје пјепту ји. Суора мирјесј ор вәрујка ји а луат огљинда ши ку ун бәјат дјин фәмиљије а пуртат данцу. Ла аша обичај сә зйһе *сә жуакә огљинда мирјесј*. Туоц нунташи с-а принс йн уорә ш-а жукат. Дупә аја а пуртат данцу нашу ку наша мирјесј ши дупә ји муошу ку муаша, ши туоц нунташи с-апринс йн уорә. Мирјаса ку мума ји а йнпәрцит дарурљи ла муошу, нашу ши ла нунташи лор. Пәнә дарурљи с-а йнпәрцит тата-л мирјесј ку фәмиљија луј а йнкәркат намештају ши туот һ-а кәпәтат мирјасә дје мираз дји ла пәринцј, ши дарурљи дје нашу, муошу ши дје нунташи ај лу һињере йн шпедитерурј карје лә-а трас каји йнкикиц ку флуорј.

Нунта йн Праова - Кум удә мирјаса

Нунта лу Љуба алу Ронц ку Љубинка алу Кољица, ану 1964.

Кйнд с-а фуршит ку дарурљи нунташи ку ђињерљи ши мирјаса а пљекат ла кунуњије. Пāнā н-а пљекат дјин обуору ји, ла пуартā мирјаса а рупт о питуца дје пйње пје кап ш-а лāпāдат-о ла нунташ. Ку пићуору дупā аја а кāлкат ш-а спарт пару дје апā ши а јешит ђин обуор. Йнтйј с-а кунунат йн бисāрикā ши ла уормā йн кāнцāларије. Дупā кунуњије нунташи мирјесй с-а йнтуорс йн обуору мирјесй, да мирјаса ку ђињерљи ши нунташи луј с-адус йн обуору луј. Ла пуартā ј-а аштјептат пāринцй луј, ши дупā о весāљије скуртā ђињерљи ку мирјаса а пљекат йнкāтрā скāриљи кāши. Аћија мума ла ђињерје(суакра) ј-а аштјептат ку кила дје вин, дооу бусујаће, ку пйње, ши ку ћурјелу ку буабје дје порумб, грйу, бањ ши бомбуање. Суакра а дат ћурјелу ла мирјасā, ја л-а пус пје кап ши дјин јел а лāпāдат кāтрā нунташ. Кйнд л-а гољит, а лāпāдат ћурјелу пје крову кāши. Дакā с-а оприт ћурјелу пје касā, с-а крјезут кā мирјасā ну мај пљакā дји ла ђињере. Пйња а пус-о ла мирјасā супт супцйјуарā да бусујуоку л-а пус ла урејкје. Љ-а трас о палмā ла образ л-ај амйндуюј,

с-а бāгāt йнтрā ји, ја луат дје куатје ши ку ји а интрат йн касā.

Кум ј-а луат пје кускри

Дуој три лāутарј ку нашу с-адус дупā кускри (муаша ши фјетиљи дјин кар), ши л-адус йн обуор. Муаша адус тајеру ку пуамје ши о фāљије дје брйнзā. Мирјаса ку ђињерљи а јешит дин касā, а шезут пје скаун, да йнāинтја ји, вāрујка ј-а цйнут огљинда пāнā а йнвāљит-о муаша. Атунћа ји с-а скимбат аћиљи йн вал, ши ку брйнза ј-а дат пје

пър. Кйнд а йнвълит мирајаса муаша, ђињерљи ј-а факут дје три орј круће пје кап ку жуарда луј. Атунћ с-ардикат мирјасă ши а пус-о пје суакра ш-а згйцџит-о дје мај мултје орј, ка сă фије бунă ку нуора, да лăутари а кйнтат атунћ мај јут, да суакра ку фăмиљија ји а урјезат. Дупă аја мирјаса а ардикат ун копил мик йн сус, дје три орј *ла пус йн пуалă*.

Нунташи а шезут ла астаље, да ђињерљи ку мирјаса а йнћепут дји ла нашу ши дји ла муошу сă пупје мирјаса мйна. Туот нунташу а дат ла мирјасă бањ карје кйт а авут. Дје мйнкаре с-а дат супă, карње ку иријан, пјеришуаре ши фриптурă ку сăлатă дје варзă. Дје бјеут а фост рăкјиу ши вин. Пăнă а фост лумја ла масă, дјин фăмиљија лу газда ал ку нунта, а адунат бањ карје с-а дат *пје масă* дји ла нунташ. Йн времја аја лăутари ла нунц а кйнтат дјин бандă, клăњет, басу ал мик ш-ал марје ши туоба. Ај мај куноскуц лăутарј а фост: Влăстјикă алу Станкуау-банда, Бранку алу Његроју (Беба) - клăњет, Мита алу Нăвйркă-басу ал мик, Њиколаје алу Станкуау – басу ал мик ши Зăрикă алу Рăдјирошка-туоба. Мај амйнат ла нунцй йн Праова а кйнтат бăндаши ђин Вракна, ши дјин Рăдăјвăц.

Бăндаши сатулуј

Кйнд с-а фуршит ку принзу, нунташи с-адус акасă са сă йнбраће дје уорă, ши йнбрăкац с-а йнтуорс ла нунтă. Йн обуор с-а факут уора ши нашу ку данцу а ажунс йн локу ундје с-а факут уора(йн центар). Уора с-а факут йн мижлуоку сатулуј, лъингă бисăрикă, ундје с-а йнтйльнит ку нунташи мирјесй. Суакра ку сокру а унплут шпедитеру ку дарурљи дје нунташи ај лу ђињере. Кйнд ажунс ла уорă нашу а луат данцу. Тот сату а вењит сă привјаскă нунта. Суакра ку мирјаса, ши ку ај мај апруапје дјин фăмиљије, а йнћепут с-а йнпартă дарурљи ла нашу, ла муошу, ла фăмиљија мај апруапје, ши пăнă а фуршит ла туоц нунташи.

Дупă нашу а пуртат данцу муошу, ђињерљи ку мирјаса, фрацй ши сурориљи мирјесй ш-ај лу ђињере, ши кускри. С-а жукат аша апруапије три часурј. Кйнд с-а спарт уора туоц а плъекат акасă, ши јар с-адунат йн обуор ла нунтă. Ку лăутарји ла луат пје нашу ши муошу. Ји адус ла нунтă плокону(пурћелу фрипт, бăлуону дје вин, пйње, урћуору дје рăкјиу, тајеру ку колаћ ши туарта). Фăмиљија лу нашу ши муошу, ши ђињерљи ку мирјаса а ћинат ку ји, дă нунташи а ћинат мйнкарја карје с-апус пје масă. С-ажукат пăна амйнат. Атунћ а фост обичају са сă жуаће жуоку

„перина“, кйнд с-а кйнтат: *Тиње жуакӑ перина, сӑрутаја-ш гурица, пуњ-о жуос ши сӑрутӑ ун пуј фрумуос!* Жуоку аста а фӑкут кйтјодатӑ ши гйлӑавӑ йн мултје кӑш. Да с-а жукат ши уориљи аље бӑтрйње: Ололуака, Скинтјија, Зӑјчерјана, Македонка, Три пӑзӑштје... Дупӑ весӑљије, кйнд авут нашу ку муошу воје сӑ плеѣе, ј-а петрекут ку лӑутари пӑнӑ акасӑ.

Луња јар с-а кјемат нунташи ку рӑкјиу. Кйнд с-адунат йн обуор сӑ спримит плокону ши с-адус туоц ку лӑутари дупӑ кускри, ку данцу. Тињерљи а пуртат данцу ку урӑуору дје рӑкјиу, йнкикит ку флуорј, ку ширу дје бањ ши салба дје галбињ ај мирјесй. Кускриљи ши њевестјиљи аље мај апруапје, ши карје мај аврут с-а йнбрӑкат йн опреѣе, да мирјаса с-а йнбрӑкат йн сумнӑ кусутӑ, карје а кӑпӑтат-о дји ла суакрӑ, да пје кап авут кйрпӑ лунгӑ, йнкикитӑ ку флуорј дје сунђер. Дји ла кускри с-адус ла муошу. Муошу а луат урӑуору ши ку данцу с-адус ла нашу. Нашу аштјептат нунташи ку мӑмӑльигӑ ши брйнзӑ, кйтјодатӑ ши пјештје. С-а жукат о уорӑ, ши мошу а дат урӑуору ла нашу, карје а мјерс ку данцу пин сат. Атунӑ а фост ун обиӑај фрумуос, с-а скӑлдат кускри. Дака а фост времја мйндра (вара), ј-а скӑлдат йн Дуњере, дака а фост мај рӑкуарје, кйцӑва инш ј-а скӑлдат ку кофиљи дје апӑ. Њима ну с-а мйњијат, туоц с-а весӑлит ш-а урјезат.

Ку данцу туоц нунташи а вењит ла љињере. Дупӑ ље с-а мај жукӑт кйтјевӑ уорј с-а пус маса. Јар ку данцу дупӑ прйнз с-а јешит йн центар ла уорӑ. Аколо јар а фост жуок ши весӑљије марје. Кйтјодатӑ с-а йнтймплат сӑ-ј спӑргӑ туоба ла тобошерју. Обиӑај а фост карје а пуртат данцу с-ӑ дја бањ ла лӑутарј. Дји ла уорӑ туоц нунташи ку лӑутари с-а йнтуорс ла љињере, ши ку плокону туоц с-адус ла мошу акасӑ. Аӑи с-а мйнкат мӑмӑльигӑ ку брйнзӑ, да кйтјодатӑ ши пјештје. Весӑљија а цйнут пӑнӑ амйнат ши аӑија с-а фуршит нунта.

Душкӑ али Мироју ку Вида алу Пӑрвустанчу, ану 1957.

Драгиша алу Бребу-љињере ши Боса алу Јовӑњењу - мирјасӑ, ану 1947.

Снежана Челојевић: Свадбе у Прахову 1950 – 1970.

Некад су свадбе у Прахову трајале три дана. Свадбено весеље се одржавало одвојено у дворишту младе и младожење, да би се у понедељак сви сватови састали и весеље наставили у младожењином дворишту. Свадбено весеље се одржавало под шатором, који је био окићен тканим ћилимима и породичним фотографијама, а столови и клупе су сакупљени по селу. Недељу дана пре свадбе почеле би припреме за свадбу. Стари сват и неколико блиских рођака са буклијом ракије, окићеном цвећем позивали би госте на свадбу. Тако ће и на сва три дана свадбе да се сватови позивају. У четвртак би се припремало месо и све што је потребно за храну на свадби, а девојке би са корпама ишле по селу и сакупљале цвеће за свадбене венце. Венци би се плели у петак поподне а у суботу ујутру би се свадбени венци постављали на капијама. Домаћини би за весеље обезбедили веће буре вина а мање буре ракије. Послугу су чинили комшије и блиски рођаци. Храну би припремао сеоски кувар, а помагале су му жене из родбине домаћина. Музика се погађала раније након заказаног термина - после веридбе. Обично су то били дувачки оркестри из Прахова и околних села.

У суботу поподне младожења са својом музиком и млада са својом, позивају своје другове и другарице да дођу на њихово свадбено весеље. Сватови би се у дворишту домаћина сакупили и почело је свадбено весеље. Обичај је да се по кума и старог свата иде са музиком и поклоном (флаша вина, погача и тањир печења). За вечеру се сервирала супа, ринфлајш, сарма, шкембићи и пуњена црева. Током вечере младожења са поклоном и својим друговима одлазе код младе, где се играло коло. После одиграног кола, младожења се враћа својим сватовима.

У недељу сватови су се окупљали у дворишту младе и младожење у преподневним сатима. Сваки сват који је дошао на свадбу, донео би младенцима поклон (шерпе, лонци, јорган, ћебе, чаше за воду, сервис за кафу...). То би прихватио најближи рођак младожење и у списак би уписивао ко је шта донео. Сви сватови би са музиком кренули по кума и старог свата са поклонима (флаша вина, погача и тањир печења).

Обичај је да кум доноси велике свеће за венчање и материјал за одело за младу. Стари сват је на огледалу донео вео, парфем, сапун за умивање, крему за лице, шнале за косу и материјал за један комплет за младу. Када су се сватови вратили у двориште младожење, свекрва би спремила дукате за младу, венчаницу и ципеле. За то време би млада са музиком и сватовима отишла до најближег бунара и напунила кофу воде. Да понесе кофу, помагало би јој мушко дете из фамилије. Кофа би се унела у кућу и послужила би, када би се млада појавила у белом пред младожењом и свим сватовима, да том водом их све попрска босиљком.

Младожења са кумовима, старим сватом и сватовима одлази по младу, где су срдечно дочекани у дворишту младе. Младина мајка би белим пешкирима окитила младожењу, кума, старог свата и младића који је носио венчаницу и ципеле за младу. У кућу улази старосватица са велом и младић са венчаницом и ципелама. Младић се враћа а старосватица остаје да помаже у облачењу младе.

Када се млада обукла, младина мајка позива младожењу да се са младом погледа кроз кључаоницу. После тога млада излази пред сватове са кофом воде, прекрсти се три пута и три пута наквашеним босиљком попрска младожењу и сватове. Остатак воде се исипа на степеништу а малог дечака дарује (оделце). Млада се враћа у кућу, оставља кофу и излази у пратњи другарице, мајке и старосватице. Свекрва прилази млади и дарује је спремљеним дукатима. Око врата на белом платну су дукати које је добила од својих родитеља. Док је трајала ова церемонија музичари би певали песму *Опраштај се данас млада*.

Младожења прилази млади, пољуби је и заједно се хватају у коло. Коло су повели младић из фамилије са сестром или најближом другарицом, који су држали младино огледало. После тога млади кум поведе коло и млада са мајком и блиском фамилијом дарује кума, старог свата и

остале своје сватове. Док траје коло младин отац са најближим својим, у запрежна кола утоварују мираз који су спремили за младу (намештај) и дарове за младожењиног кума, старог свата и сватове. Када се завршило коло младожењини сватови и млада су пошли на венчање а после иду ка његовој кући а младини сватови су наставили весеље у дворишту младе. При изласку из њеног дворишта млада ломи погачу изнад главе и комадиће баца према сватовима и ногом разбија стаклену чашу. На степеништу испред куће свекрва дочекује младу и младожењу са флашом вина, векном хлеба и босиљком и даје млади сито у коме има бомбона и ситног новца. Млада ставља сито изнад главе и према сватовима баца бомбоне и новац. Када испразни сито, она баца сито на кров куће. Верује се да ако се сито задржи на кров, да ће млада заувек остати у тој породици. Младожењи даје флашу вина, млади хлеб и сваком ставља босиљак иза увета, па их као шамара а онда их ухвати под руку и уводи их у кућу. Кум је са два-три музичара отишао по старосватицу и младине другарице. Старосватица носи тањир са воћем и парче сира.

Млада седи на столици и старосватица јој прелази сиром преко косе и премешта шнале које причвршћују вео. Када старосватица заврши свој обичај, младожења стоји испред младе и три пута својим штапом додирује младину главу у виду крста. Млада устаје и на столици седи свекрва, коју више пута кума, старосватица добро истресу да би била добра свекрва, уз брзи ритам музике. Затим млади се даје мало мушко дете, и она га три пута диже у висину. У међувремену гости су заузели места за ручак. Млада у пратњи младожење почев од кума и старог свата, редом свим гостима љуби руку, за узврат они јој дају новац. Када би млада обавила тај обичај, после ње би се кренуло са сакупљањем новца, где се уписивало колико је свака породица дала новца.

Након тога сервирао се ручак: супа, ринфлајш, сарме и печење. Пило се домаће вино и домаћа ракија. У дворишту домаћина био је содација Анта Нинић из Радужева чија се сода-вода користила за шприцер. Ако је неко хтео да пије клакер или кокту, он је себи од Анте купио. Након ручка у поподневним сатима, кум је повео коло и тако се стигло до центра села где се наставило коло. Млада са свекрвом и ближком фамилијом даривале су кума, старог свата и остале младожењине сватове. Коло би се играло до касно увече. После игранке сватови младожење би се скупљали у његовом дворишту а младини сватови у њеном дворишту. Поново се кренуло са музиком и поклоном по кума и старог свата, тако се весеље наставило до касно у ноћ. Тада су се обично играла и стара кола. Веселе би се завршило испраћајем кума и старог свата, музиком до својих кућа.

Трећег дана свадбе тј. понедељак, млада облачи народну ношњу коју је добила од свекрве. Ношњу облаче прије, другарице и велики део женских сватова. Младожењини сватови уз музику и коло, које води младожења са буклијом ракије, која је окићена младиним дукатима, цвећем и низом новчаница (за музику), одлазе у кућу младиних родитеља и одатле сви крећу ка кући старог свата. Стари сват преузима буклију и коло се наставља ка куму.

Кум дочекује сватове са припремљеним послужењем: качамак, сир а имућији су спремали и гирице. Ту се игра коло и након послужења, кум преузима буклију и коло се наставља кроз село. У летњем периоду би се спустили до Дунава, како би окупали пријатеље (младине и младожењине родитеље). У хладнијем периоду би их пољивали са кофом топле воде, док би играли у коло. Коло одатле наставља ка младожењиној кући. Поставља се ручак и после ручка у касним поподневним сатима, младожења поведе коло са младом и осталим сватовима и одлазе до центра села где се одржавају игранке. Ту се коло игра најмање два до три сата. Одатле сви сватови поново се враћају млададожењиној кући. Газда спрема поклон за старог свата и сватови одлазе уз пратњу музике по кума и настављају код старог свата. Стари сват их дочекује на качамак и сира, понекад и на гирице.

Веселе се наставило до касних сати. Ту је и крај свадбеног весеља.

ГЋАЛА ВЛАХИЛОР - ВЛАШКА КУХИЊА

Снежана алу ДЋњилЋ:

МЋлај

ВродатЋ лумја мај мулт а сЋмЋнат ѓн пЋмјнт порумбј. Грју а сЋмЋнат а мај богац. Порумбу с-а маћинат ла муарЋ пје апЋ, ши с-а фЋкут фЋјинЋ дје порумб. Ку фЋјина аја мујериљи а фЋкут мЋлај ор мЋмЋљигЋ.

Кум са-а фЋкут мЋлају?

Ѓн кЋлдЋруше с-а пус апЋ кит а врут сЋ фије мЋлају дје марје – кйц ѓнш а фост ѓн касЋ.

Ѓн апЋ с-а пус саре, фЋјинЋ, са сЋ фЋкЋ пЋсат. Ку мјестЋкЋу с-а мјестјекат дје туатЋ врјемја, пЋнЋ с-а фјерт пЋсату. ПЋсату а фост фјерт атунћ, кйнд пје пЋрјецй кЋлдЋри с-а фЋкут ѓњел албу. Ѓн постава дје љемн с-а пус фЋјинЋ дје порумбј, ћернутЋ. ПЋсату с-а туорнат ѓн фЋјинЋ ши ку мјестЋкЋу с-а плЋмЋдјит мЋлају. Ѓн кЋлдЋруше с-а пЋстрат ка ла ун пумн дје пЋсат, ку карје с-а мйнжит дјесупра мЋлају. МЋлају с-а плЋмЋдјит ѓн поставЋ ка пйња. Пје крЋпЋтуорј с-а пресЋрат фЋјина дје порумб, ши пје јел с-а пус мЋлају. МЋлају с-а потривит ку мйна с-а фије гоголојат ка турта. СЋ луат пЋсату дјин кЋлдЋруше ши с-а спойит мЋлају дјесупра ши ла окуол.

Ку крЋпЋтуорју мЋлају с-а слобозйт ѓн кЋзан, ѓн карје а фост ашезатЋ кЋрЋмида. Шпорету а фост фЋкут дје пЋмјнт, да кЋзану а трЋбујит са фије ѓнћинтат биње. МЋлају с-а копт апруапје ун ћас. МЋлају а фост куопт кйнд куажа луј а фост румЋнЋ. Кйнд с-а скуос дјин кЋзан, мЋлају с-а ѓнвЋлујит ѓн кйрпЋ куратЋ, ш-а фост спримит дје прйнз.

Снежана Челојевйћ:

Проја

Некада су људи од житарица углавном сејали само кукуруз. Само богатији сељаци су сејали пшеницу. Кукуруз су људи млели на најближој воденици. Од добијеног брашна жене су кувале качамак или месиле проју.

Како се некад спремала проја?

У мали бакрач се сипала вода, зависно од потребне величине проје - зависило је од броја чланова породице.

У воду се додавала со и одређена количина брашна, потребна да се направи каша. Каша се мешала дрвеном варјачом, све време, док каша није била укувана. Била би укувана када би се на унутрашњем делу бакрача, направио бели прстен. Таква каша би се сипала у претходно просејано кукурузно брашно, које се налазило у малом дрвеном кориту. У бакрачу би се сачувала, шака каше, која би служила да се проја премаже. У кориту се проја замеси као и тесто за хлеб. Таква проја се пребаци на побрашњену дрвену даску.

Рукама се проја обликује у виду погаче и премаже са издвојеном кашом. Припремљена проја се са дрвене даске убацује у добро загрејану рерну, чије је дно било постављено ћерамидом. У то време су шпорети били озидани од земље. Проја би се пекла око сат времена и била би испечена тада кад би њена корица била румена. Тад би се проја извукла из рерне и увила у чисту кухињску крпу. Тако је проја била спремна за ручак.

ФРУМУОШАЦУРЉИ ЙН СЅРБИЈА ЂЕ РЅСАРИТ ПРИРОДНЕ ЛЕПОТЕ СЕВЕРОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ

Данило алу Арсу:

Флора ши фауна Вракњи – Вракна ђе већие

Пуорциљи пје Ваља Вракњи сџнт аље мај куноскутје фрумушецури дје натурѧ йн
Сѳрбија дје Рѧсарит.

Флуора

Огашу Вракњи ши кѳмпу пиљингѧ јел јестѧ мулт богат ку флуорј ши бујез. Мултѧ
лукрарје дје богѧција аста а фѧкут асоцијација „Бадем“ дјин Њиготјин йн фронтје ку др Новица
Ранђеловић, професору дје биологије дјин Њиш. Лукрарја а фост дјин ану 2003 пѧнѧ йн ану 2010.
Ла аша лок мик ји а гѧсит кѧ крјештје пистѧ 450 дје модје дје флуорј ши бујез, ђе јестѧ 13 ла сутѧ
дјин туатје јербурј йн Сѳрбија. Пуатје са сѧ зѳкѧ кѧ огашу Вракњи јестѧ о бѧштјѧ микѧ ши богатѧ.
Аићѧ крјештје алуну, нуку, браду, клокоћ...

Сѧ гѧсѧск пуомј ши флуорј карје крјеск нумѧ аић:Маклену лу Панчић, илијак, мѧтруна,
клопѧцѧл, куада ваћи.

Пиљингѧ пѧрѧу сѧ гѧсѧштје пистѧ 130 дје јербурј дје ѡак: ѡимба ваћи, дѧтѧљинѧ сѳрбатјикѧ,
мѧтѧћинѧ, ромѧњицѧ, сѳмзѳјѧнѧ, арђинтујѧкѧ, урзѳкѧ муартѧ, ардјиу броштји , клопѧцѧл, спориш,
рѧдѧћинѧ ѧагрѧ, спљинѧ... Йн брѧњиштј крјештје ши мулц пуомј: горун, палћин, фрѧсѧн, улм, тјеј,
карпин, мећиш...

Финкѧ Вракна јестѧ йн зона дје три ла парку држеви Ђердап, мултје витје сѳрбатјѳе
трјек дјин зонѧ йн зонѧ ши дј-аја ѧштја аље доуо пѧрци сѳнт апруапје кум уна ши алта. Йн партја
Вракњи сѳнт мултје брѧњиштј, ѡивјез, стјиурј ши пѧрѧурј дје фаће о бунѧтатје дје фаунѧ. Йн
Ваља Вракњи сѧ гѧсѧск мултје гонђ, муштј, флутурј, скѧлуш, ћѳкуорј. Кум а скрис професору
Предраг Јакшић, йн отару Вракњи трѧјештје 140 дје модје дје флутурј, дјин карје доуо модје
Nymphalis vaualbum ши Nymphalis xantomelas сѧ гѧсѧск нума аић.

Йн отару Вракњи јетѧ мултѧ удјѧлѧ ши дј-аја аћија сѧ гѧсѧск броштј, шопѳрље, мрмољак.
Аић гѧсим: бруаскѧ цѧстуаскѧ дје брањиштје, шопѳрлѧ кјуарѧ, шопѳрлѧ вјердје, шопѳрлѧ пје
пѧрјец, смук, шерпј дјин апѧ, ши шјерпј дј-ај рѧј: поскок ши нѧпѳркѧ. Мај мулт ѧштјѧ ѡѳгијуѧе
сѧ гѧсѧк апруапје дје Пуартѧ Микѧ ш-а Марје. Мулт суарје ши луминѧ ѡ-ажутѧ сѧ ну сѧ пјардѧ
дј-аића.

Пасѧрј

Йн Сѳрбија дје Рѧсарит гѧсим мултје модје дје пасѧрић. Пје пѧмѳнту йнтра Бор, Мѧјдан,
Милановцу ши Њиготјину ундје сѳнт мулц мунц ну трѧјештје мултѧ лумје. Дј-аја сѳнт пѧдуриљи
пѧстратје ши аколо пасѧрѧћилији ш-а гѧсит локу лор. Аића гѧсим мултје огашурј ши пѧрѧурј ундје
трѧјеск пасѧрј дј-аље марј. Дјин атѳтја пѧрѧурј уну јестѧ ши пѧрѧу Вракна.

Пје отару Вракњи с-а гѧсит 52 дје модје дје пасѧрић. Сѧ крједје кѧ трѧјештје мај мултје, кѧ
мултје модје сѳнт вара аић, да јарна сѧ дуће йн држѧвурј мај кѧлдуруасѧ.

Йн пѧдурј ку пуомј ла карје туамна ѡе пѳкѧ фрѳнза, пуатје са сѧ гѧсѧскѧ: арѧцури, куку-
мау, вѳрдѧрј, мјерлѧ. Мултје пасѧрј трѧјеск сус пје стји: арѧц дј-ал марје, буфњица, чиопѧ албѧ,
арѧц...

Пиљингѧ пѧрау сѧ гѧсѧск мултје пасѧрј карје гѧсѧск мѳнкарје йн пѧрѧу.

Јестѧ о модѧ дје витје сѳрбатјѳѳ карје умблѧ нума нуаптја, ши сѧ штјије кѧ јестѧ 39 дје
модје, йнпѧрцитје йн ћинћ рѳндурј. Йн рѳнду ал дје шасѧ сѳнт приколѳићи карје трѧјеск йн
пјештјерј, ши сѳнт три модје. Сѧ гѧсѧштје ши арић, кѳртјиц, скороплѧжљиц...

Йн кймп сѧ гѧсѧштје вјевјериц, шоболань, шокйц, пѧшлъец...

Сѧ гѧсѧштје ши шакаль, вулпије, њевѧстујкѧ, гјеуор, вјезур, видрѧ, мйцѧ сйрбатјикѧ...

Йн браъиштј ши пје лъивјез трајеск ћербј, пуорћ сйрбатјић, бјејкѧ, јепурј...

Пје отару Вракњи јестѧ локу дје јепурат „Вракна“ мѧримје дје 1312 дје јектѧрје. О партје дје 300 дје јектѧрје је йнградјитѧ ундје сѧ ариъеск кѧприуарје, ћербј ку куаръе ши муфлоъ.

Ла фуршит

Пуорцилъи Вракњи ку фрумушаца пиљингѧ јеле, ши ку мѧнѧстјирја Вракна, ар трабуја сѧ фије мај мулт куноскуц.

Мај мултје лукрѧрј пуатје с-адукѧ мај мултје штјијерј, ши Крајна Њиготјинулуј ундје јестѧ ши Вракна, ар путја сѧ фије ун лок мај куноскут пје мапѧ йн Србије дје туриштј.

Мр Данило Петровић:

Флора и фауна у Кањону реке Вратне – Вратна за сва времена

Увод

Источна Србија је специфично и сложено подручје Србије у географском, флористичком и геоморфолошком смислу. Крашки предели Источне Србије везани су за источну зону млађих веначних планина, која је изграђена од кречњачких и доломитних стена. Хидролошко-морфолошка развијеност и заступљеност крша, резултат је повољних физичко-географских услова, првенствено геолошког састава распрострањења кречњачких стена, рељефа и климатских особина, као и састава тла и вегетације.

Кречњачке клисуре и кањонске долине у историјско-геоморфолошком погледу имају извесна својства која су им омогућила да буду, кроз дуги историјски развитак, од терцијера до данас, типични рефугијуми ретких и реликтних биљних врста и сложених шумских и других заједница. Клисуре су уске са стрмим странама усеченим у отпорнијим стенама. Прерасти су малобројни, у научном погледу веома интересантни и по естетским обележјима изузетно привлачни феномени флувиокраса, односно рељефа изграђеног комбинованим деловањем механичке, речне (флувијалне) и хемијске, крашке ерозије. Овакви кречњачки терени налазе се у Источној Србији. Прерасти у долини Вратне с разлогом се сврставају у најзначајније објекте гео-наслеђа Србије и изузетних споменика националне природне баштине.

Флора

Клисура Вратне са својом околином одликује се веома богатом флором и у том погледу она се истиче и издваја у односу на слична подручја у Србији. Особеност васкуларне флоре Вратне огледају се не само у богатству врста већ и у њиховом саставу који сачињавају биљке различитог распрострањења и екологије, и оно што је веома значајно различитог порекла и старости. Захваљујући овом богатству ово прибежиште поседује посебну фитогеографску вредност јер овакво флористичко богатство концентрисано је на малом простору. Највећа истраживања флоре и вегетације кањона врши еколошко удружење „Бадем“ из Неготина, на челу са др Новицом Ранђеловићем, професором са биолошког факултета у Нишу, у периоду од 2003. до 2010.

Досадашња истраживања показују да на овом малом простору живи преко 450 биљних врста што је око 13 % од укупног броја биљних врста у Србији. Флора овог рефугијума је типична флора мезијске провинције и то њеног североисточног дела са јаким цртама карпатско, понтско, панонско, источно медитеранског карактера. Иако је развијена на кречњаку она само делимично показује калцифилне карактеристике.

Флористичко богатство којим се одликује прибежиште Вратна обухвата следеће таксоне: 1) ендемите, 2) ендемо-реликтне, 3) терцијалне реликте, 4) законом заштићене и 5) које се налазе под контролом сакупљања. Није претерано рећи да је данас кањон Вратне мала природна ботаничка башта састављена од врста различите старости и порекла. Многе терцијалне средњоевропске шумске флоре „ бежећи“ пред леденим добрима нашле су уточиште у кањонима источне Србије. Најинтересантнији терцијални реликти су: мечија леска, питоми орах, мезијска буква, клокочица и др. У оквиру различите дендофлоре налазимо и ендемичне врсте: панчићев маклен, јоргован, матруна, висећи звончић, звончић, трижаљ, напрстак, степска власуља, жалфија, длакава трава ива, банатска дивизма и др. Многе биљне врсте чине Вратну оазом медитеранске и субмедитеранске флоре а то су: маклен, белограбић, медунац, руј, златна папрат и др.

У флори долине реке Вратне идентификовано је 130 лековитих биљака које имају своју примену у фармацеутској индустрији као и у народној медицини: воловски језик, златна папрат, мишинац, кокотац, матичњак, виошница, плућњак, сапуњача, вербена, гавез, камилица, трава руса, иванско цвеће, кантарион, подубица, мајкина душица и др.

На теренима ван клисуре налазимо и шумске заједнице савременог типа које чине родови: храст, јавор, јасен, брест, липа, глог, граб итд.

Фауна

Обзиром да се Вратна налази у трећој зони заштите националног парка Ђердап, и да за животињски свет нема граница и да својим миграторним кретањима прелази из једне области у другу област тако да ове две фауне имају велике сличности. Предео Вратне у погледу станишта веома је разнолик и мозаичан. Распоред шуме, травнатих површина, голих стена као и воде позитивно се одражава и на састав фауне. Најзначајнију групу животиња у долини Вратне чине инсекти, то је и разумљиво када је познато да од свих до сада познатих животиња на планети земљи $\frac{3}{4}$ чине инсекти. Кањон реке Вратна обилује разноврсним локалитетима са специфичним стаништима која насељавају бројне инсекатске врсте, од којих су неке типичне за овај локалитет. Акватична средина погодна је за живот великог броја врста акватичних инсеката који су укључени у многобројне ланце исхране. Вилински коњици су заступљени у великом броју и њихове ларве живе у води а одрасле јединке на копну. Ларве се хране разним воденим инсектима, пуноглавцима, па чак и младим рибама. Одрасле јединке су изванредни летачи и у лету лове друге инсекте и зато су у народу добили назив „инсекатски орлови“.

Биотоп и ливада пашњака и шума у Вратни је такође богат многим врстама: скакавци, зрикавци, попци, лептири, цврчци и многи тврдокрилци.

Инсекти нису довољно проучавани осим истраживања дневних лептира. Према истраживањима професора Предрага Јакшића на подручју Вратне забележено је присуство 104 врсте дневних лептира, од којих две врсте: *Nymphalis vaualbum* и *Nymphalis xanthomelas*, које припадају групи популација од националног значаја.

Водоземци и гмизавци

Упркос недовољној истражености, овај простор спада у подручја са високим диверзитетом фауне водоземаца и гмизаваца. На влажним и воденим стаништима наилазимо на следеће водоземце: даждевњаке, мрмољке и жабе. Од гмизаваца познати су следећи представници: шумска корњача, гуштер слепић, гуштер зелембаћ, зидни гуштер, смук, смукуља, белоушка и отровнице поскок и шарка.

Биотоп водоземаца и гмизаваца је врло хетероген, па према томе и врло интересантан за проучавање. По свом значају за очување фауне водоземаца и гмизаваца посебно се истиче предео у близини мале и велике прерасти. Прерасти које се налазе на реци у близини овог локалитета чине идеалне мостове за прелазак поједних врста које су раздвојене реком. Изложеност прераста сунцу као и ниска вегетација омогућавају несметан продор сунчеве топлоте и светлости што је од пресудног значаја за опстанак фауне водоземаца и гмизаваца.

Један од најнеповољнијих фактора који се јавља на простору Вратне је уништавање станишта која се налазе како у самом кањону тако и у непосредној околини. Овај фактор неповољно делује на врсте које већи део свог животног циклуса проводе на обалама реке. Услед овог проблема већина врста је приморана да се повлачи у мирније делове кањона и притока које се уливају у реку. Примећено је да већина водоземаца као репродукциони центар користи мирније делове тока реке Вратне, а највећи број јувенилних јединки као и ларви примећен је у мањим разливима на манастирском пољу.

Птице

Цело подручје источне Србије одликује се богатом и разноврсном фауном птица. Простор између Бора, Мајданпека, Доњег Милановца и Неготина, представља слабо насељено брдско подручје са очуваним шумским екосистемима и као такво оно пружа уточиште многим ретким и угроженим врстама птица. Оно што је карактеристика овог подручја су бројне реке са кањонима

и клисурама који су идеални рефугијуми за многе грабљивице и остале врсте термофилних станишта. Једну од таквих река представља и Вратна.

Орнитофаунистичким истраживањима на подручју Вратне забележено је 52 врсте птица. Стваран број врста је свакако већи јер су истраживања била релативно кратка и ограничена само на летњи период тако да је вероватно пропуштен већи број врста птица присутних током сеобе, односно током зимског периода.

Као доминантно станиште у кањону Вратне и његовој околини јављају се листопадне шуме различитог састава и за ова станишта карактеристичне су следеће врсте: мишар, јастреб, сова, жуна, детлић, кос, зеба и др. Поред шумских биотопа на подручју Вратне су веома распрострањена стеновита становишта и литице које насељавају: сиви соко, ветрушка, буљина, бела чиопа, сури орао и др. Уз саму реку виђају се две карактеристичне врсте за брдскопланинске реке и потоке а то су поточна плиска и воден кос.

Сисари

Првенствено су ноћне животиње тако да се ретко виђају у слободној природи. О присуству сисара чешће говоре трагови њихове активности, али само онима који трагове умеју да читају. Фауну сисара кањона Вратне према досадашњим сазнањима и доступним подацима чини укупан број од 39 врста сврстаних у 5 редова. Овом броју редова треба додати и 6. а то је ред слепих мишева. У пећинама у кањону идентификоване су 3 врсте слепих мишева из фамилије потковичара, који на горњој страни њушкице имају кожне наборе у виду потковице. Поред слепих мишева као нићни становници су и јежеви, кртице, ровчице и др. Од глодара: веверица, волохарице, пацови и мишеви, пухови и др.

Представници карнивора су шакал, лисица, ласица, твор, јазавац, видра, дивља мачка и друго. У шумским и ливадским екосистемама живи велики број: јеленске дивљачи, дивље свиње, куне, зечеви и др.

На подручју кањона Вратне, на ободима и у самом кањону смештено је ловиште „Вратна“ укупне површине 1312 ха. Од ове укупне површине ограђени део обухвата 300 ха и у њему се гаји срнећа дивљач, лопатари и муфлони.

Закључак

Вратњанске прерасти, са дивљим пределом, коме припадају и манастирским комплексом, чине функционалну целину и заслужују да као национална вредност изађу из анонимности.

Систематска истраживања би могла да донесу нека нова сазнања, а Неготинска Крајина у којој се налази Вратна, могла би да постане јединствена географска дестинација на туристичкој мапи Србије.

*Аутор је председник

Еколошког удружења „Бадем“, Неготин

ЋИН ЗЙ ЙН ЗЙ – ИЗ ДАНА У ДАН

Сузана Михајловић-Јовановић: Ћин зй йн зй - Из дана у дан

27. пријеру 2024.

Ла манифестацја „Орфеј“ йн Бельград, йн Центру дје културă „Влада Дивљан“, Етно група „Гергина“ а кйнтат кйнтјећили нуаштје, ши ку јеље а аритат фрумуошаца ши пуорту Влахилор.

6. густарју 2024.

Йн сату Уровица љингă Ниготјин а фост аље 17. „Зйљили дијаспори“, о манифестацје карје адунă Уровићен карје трајеск пистă отар, ши мултă лумје дјин алтје општјин. Йнтјј а кйнтат дјин бандă Љубомир Хандл, мелодија „Ка ла Уровица“, карје а фост ал мај бун лăутар ла Фестивалу „Гергина 2024“. Етно група „Гергина“ а кйнтат кйнтјеће дјин крају нуосту.

16. густарју 2024.

„Сара ку Гергина“ а фост ун програм карје л-ам фăкут ку ажутарја ла Дому дје културă. А кйнтат етно група „Гергина“, Јовица Миљковић дјин армуњикă, Давид Богојевић дјин клăњет, Живојин Марковић дјин Мокрањ армуњика микă, Владица Динуловић дјин фрунзă ши Воја Баџикић дјин флујер ши кăвал.

17. коптурарју 2024.

Йн Кладова, йнăјинтје ла Центру дје култура а фост о „Сарă ку Гергина“. Њевјестјили карје а кйнтат пје сара аја сйнт: Елизабета Дајић Гримплиновић, Снежана Челојевић, Љиља Миљковић, Слађана Војиновић, Марица Савић, Жикица Максимовић ши а мај микă Вида Рајковић. Ку њевјестјили дјин армуњикă а кйнтат Јовица Миљковић. О сара фрумуасă йн марђина Дуњери а йн-фруомошат ши Давид Богојевић (клăњет), Живојин Марковић (армуњика микă), Саша Дајић (армуњика), Владица Динуловић (фрунзă) ши Воја Баџикић (флујер ши дудук). Дупă програм винарија „Дајић“ дјин Мајловăц а фăкут о дегустацје ку винурљи дјин подруму луор.

27. април 2024.

Етно група „Гергина“ наступила је на манифестацији „Орфеј“ у Београду, у организацији Центра за подршку очувања културног наслеђа и Удружења „Зденац“. Овај фестивал, одржан у Центру за културу „Влада Дивљан“, окупио је љубитеље традиционалне музике и културе. „Гергина“ је извела сплет изворних влашких песама, преносећи дух и лепоту народне традиције.

6. јул 2024.

У селу Уровица код Неготина одржани су 17. „Дани дијаспоре“, манифестација која окупља бројне Уровичане који живе и раде ван граница Србије, госте из околних општина и велики број учесника. „Дане дијаспоре“ отворио је мелодијом „Ка ла Уровица“ млади трубач Љубомир Хандл из Уровице, свеукупни победник 15. Међународног фестивала влашке музике „Гергина 2024.“ Наступ је употпунила и Етно група „Гергина“ изворним влашким песмама овог краја.

16. јул 2024.

„Вече са Гергином“ био је програм који је у оквиру Неготинског лета, ово удружење уприличило публици у сарадњи са Домом културе „Стеван Мокрањац“. Уз етно групу „Гергина“ наступили су и Јовица Миљковић на хармоници, кларинетиста Давид Богојевић из Прахова, Живојин Жика Марковић из Мокрања на усној хармоници, Владица Динуловић на листу и Воја Баџикић на фрули и кавалу.

17. август 2024.

На отвореној сцени Библиотеке „Центра за културу“ у Кладову чланице Етно групе „Гергина“: Елизабета Дајић-Гримплиновић, Снежана Челојевић, Љиља Миљковић, Слађана Војиновић, Марица Савић, Жикица Максимовић и најмлађа Вида Рајковић, представиле су се сплетом влашких песама уз пратњу на хармоници Јовице Миљковића. Дивно вече на Дунаву употпунили су и гости: Давид Богојевић (кларинет), Живојин Марковић (усна хармоника), Саша Дајић (хармоника), Владица Динуловић (лист), Војислав Баџикић (фрула и дудук).

Винарија „Дајић“ из Михајловца приредила је дегустацију квалитетних вина из подрума овог крајинског произвођача.

18. коптурарју 2024.

О манифестацйје ку традицйје марје „Брестовачка бања 2024“ а йнсџмнат ун марје јубилеј, 190 дје ањ дје кйнд а вјењит пје дата дј-йнтйј књазу Милош Обреновић йн баје, ла карје с-адунат мултџ лумје дјин Буор ши дјин туатџ Сйрбија. А фост ун програм фрумуос ши богат, ла карје а кйнтџт пџстрџтуори дје традицйје дјин Кикинда, Трговиште, Брестуовц, Злуот, Буор ши етно група „Гергина“

21. рапћуну 2024.

Йн Брестуовц ла Стџ. Мџрија Микџ, ла фестивалу ал дје три „Етно Исток“, карје л-а фџкут КУД „Бидо“, сату Брестуовц ши Центру дје културџ дјин Буор, ку ажутарџа дји ла орашу Буор. А фост мулц пџрћинарј дјин Ромџњије, Њиготјин, Тополњица, Суботица ши сџтјењи дјин Брестуовц. Етно група „Гергина“ а кйнтџт кйнтјећили нуашће. Ку јеље дјин армуњикџ а кйнтџт Јовица Миљковић.

25. брумарју 2024.

Йн Буор а фост фестивалу ал дје 20. дје музика Влахилор, ку карје сџ пџстрџзџ кйнтјећили аље бџтрйње. Ла фестивал с-а йнтрјекут мулц кйнтџтуорј. Награда а дје три а кџпџтат-о Љиљана Ђокић, карје кйнтџ йн Етно група „Гергина“ Ла дата дј-йнтйј ла фестивал а кйнтџт ши Снежана Челојевић дјин Етно група „Гергина“

18. август 2024.

Традиционална културно - туристичка манифестација „Брестовачка бања 2024“, која је ове године обележила велики јубилеј, 190 година од доласка Књазу Милошу Обреновићу у бању, окупила је бројне посетиоце из Бора и околине, али и љубитеље историје и традиције из целе Србије. У богатом културно уметничком програму уз чуваре традиције из Кикинде, Трговишта, Брестовца, Злата, Бора, наступила је и Етно група „Гергина“.

21. септембар 2024.

У Брестовцу код Бора на Малу Госпојину одржан је трећи по реду фестивал “Етно Исток” у организацији КУД “Ђидо”, МЗ Брестовац и Центра за културу из Бора, под покровитељством града Бор. Фестивал “Етно Исток” окупила је учеснике из Румуније, Неготина, Тополнице, Суботице и домаћина, Брестовца. Познатим влашким мелодијама и песмама, на овом фестивалу, представила се и Етно група “Гергина”, која је наступила у пратњи Јовице Миљковића на хармоници.

25. октобар 2024.

У Бору је одржан јубиларни 20. Фестивал влашке изворне песме, посвећен очувању и промоцији аутентичне влашке мелодије. Стручни жири, у саставу Светлана Арсић, наша истакнута вокална солисткиња, Светлана Азањак, етномузиколог и Драгана Маринковић, уредница културне емисије “Од злата јабука” на Радио Београду, у категорији без музичке пратње трећу награду доделио је Љиљани Несторовић Ђокић, чланица Етно групе “Гергина”. На фестивалу је у истој категорији први пут наступила и Снежана Челојевић, чланица неготинске „Гергине“.

САВЈЕТУ ВЛАХИЛОР – НАЦИОНАЛИ САВЕТ ВЛАШКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ

Данијела Николић:

Обука за предаваче влашког језика окупила просветне раднике Борског округа

Национални Савет Влаха и Удружење „Гергина“ организовали су 14. септембра у праховској школи “Павле Илић Вељко” једнодневни семинар за будуће предаваче влашког језика у школама Борског округа. Међу њима највише је било учитеља што представља предуслов, уз поседовање Сертификата, да неко може да буде предавач влашког језика у основној школи.

Своја искуства просветним радницима пренела је Даниела Пејчић, учитељица из кобишничке школе „Стеван Мокрањац“ са најдужим стажом предавача влашког језика. Она је подсетила да је пилот пројекат увођења влашког језика у систем образовања почео 2012. године са циљем да се он сачува од заборава јер се њиме данас служи све мањи број младих људи.

“За Влахе, стандардизација је један од кључних корака у очувању језика од заборава и заштити идентитета ове мањине. Овај процес доноси промене и у образовању на влашком језику па је и допринос оваквих семинара непроценљива”, рекао је Новица Јаношевић, председник Националног савета Влаха.

Стручна обука просветних радника из Неготина, Бора, Кладова, Штубика, Корбова, Кладушнице, Подвршке, Дубочана, Јабуковца, Љубичевца била је прилика да се размене искуства у раду и дају смернице за рад са децом о чему је полазницима детаљно говорила и Розица Драгојловић, предавач “Влашког говора са елементима националне културе” у Вољуји код Кучева.

“До сада је обуку прошло преко 100 просветних радника који образују више од 750 ученика у свим срединама у којима живе Власи. Многа деца су се управо кроз њихове часове и упознала са влашким језиком. Циљ нам је да управо кроз децу која ће говорити језик јачамо идентитет наше влашке заједнице и сачувамо језик од заборава”, рекао је Сениша Челојевић, председник Удружења „Гергина“.

Полазницима Семинар стручног оспособљавања просветних радника за изборни предмет “Влашки говор са елементима националне културе” додељени су Сертификати о стручној оспособљености као предавача влашког језика у школама. Удружење “Гергина” им је поклонило сва своја музичка и штампана издања која им могу користити у настави.

Данијела алу Белањи:

Адунарја дје даскаљ дјин окуолу Буорлуј

Пје 14. раћуну њн ишукала „Павле Илић-Вељко“, њн Праова, Савјету Влахир ши асоцијација „Гергина“ а факут о адунаре дје даскаљ карје ар сѧ пуатѧ сѧ инвјецај копији њн ишукала пје Љимба Влахилор.

Даниела Пејчић, даскаљница дјин ишукала „Стеван Мокрањац“ дјин Кобишњица, а повјестјит кум а њнћепут дјин ану 2012. сѧ инвјецај копији пје Љимба Влахилор.

Новица Јаношевић, председнику ла Савјету Влахилор а спус кѧ „Доадусу дѧ рѧндујити лу стандарду а љимби Влахилор“, арје о путјерје марје сѧ пѧстрјазѧ љимба ши адјету Влахилор. Ла семинар а фост даскаљ дјин Њиготјин, Буор, Кладова, Штубик, Корбова, Кладушњица, Подвршка, Дѧлбочана, Јабуковац ши дјин Бордјија. Розица Драгојловић, даскаљница дјин Вољуја, а повјестјит кум трабује сѧ инвјецај копији Љимба Влахилор.

„Пѧна акума писта о сутѧ дје даскаљ а фост ла семинарурј, ши ји ѡнвацај пистѧ 750 дје копиј. Авјем ѡн гѧнд ку копији карје ѡнваца Љимба Влахилор сѧ ѡнтѧрим идентитету ши сѧ пѧстрѧм љимба сѧ ну сѧ ујтје“ а спус др Синѧ алу Челоју, председнику ла асоцијација „Гергина“. Туоц даскаљи а кѧпѧтат сертификат ку карје пуатје сѧ ѡнвацај копији ѡн ишукала. Да асоцијација „Гергина“ ѡ-а дат кѧрциј ши компакт дискурј(ку музика нуастѧ), карје пуатје сѧ ѡ-ажутје ла ѡнвацату копијилор.

ФОТО РУБРИКА

Архитектура сатулуј Ђин Крајна нујстај - Сеоска архитектура у Неготинској Крајини

Драгослав Илић је рођен 1960. године у Неготину, где живи и ради као професионални фотограф.

Носилац је звања Мајстор фотографије од 1992. године.

Аутор је четири књиге фотографија: »Надгробни споменици Неготинске Крајине«, »Шаркамен« »Моја Крајина«, фотомонографије "Неготин и крајина" и више других фото публикација.

Излаже и објављује фотографије од 1980. године.

Буковче

Мокрање

До сада је имао преко стотину колективних изложби, како у земљи тако и у иностранству.

Добитник је награда на домаћим и на интернационалним изложбама (у Шпанији, Француској, Белгији, Аустрији, Енглеској, Шкотској, Сједињеним Америчким Државама, Чешкој, Јапану...)

Селектор је или члан жирија на домаћим и међународним изложбама.

Добитник је златне значке Културно просветне заједнице Србије за допринос култури.

Самосталне изложбе: Неготин 1990. и 2004; Зајечар 1991; Кладово 1991 и 2004; Врање 1996; Етнографски музеј – Београд 1993; Вуков сабор – Тршић 1993; Омољица 1993; Сибиу Румунија – Астра филм фестивал 2002; Чачак 2016; Банатски Брестовац 2021; Неготин 2021; 4. „Дани Гергине“ 2022.

Самариновац

Буковче

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(=135.1)(497.11)

ВУОРБА влахилор : часопис ђе пѡстрарја ађетурљи, култура, традиција, ѓимбаши
њаму Влахилор = Влашка реч
: часопис за очување обичаја, културе, традиције, језика и идентитета Влаха / главни
и одговорни уредник Синиша Челојевић. - 2024, бр. 1- . - Неготин : Удружење
“Тергина”, 2024- (Неготин : Штампарија Блашко). - 30 cm

Полугодишње.

ISSN 3042-2302 = Вуорба влахилор

COBISS.SR-ID 157495305